

บทที่ 3

กฎหมายที่เกี่ยวกับการไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

นับแต่ปีพุทธศักราช 2475 ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตย มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ ในอดีตที่ผ่านมา นับแต่ที่ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) ได้พระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับแรก เป็นต้นมาประเทศไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงมากมายหลายด้าน ส่วนรัฐธรรมนูญก็ได้มีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะบ้านเมือง มาจนสามารถที่จะยึดถือได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญของประชาชนอย่างแท้จริง เช่น รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน อย่างไรก็ตามแล้วแต่ประเทศไทยมีปัญหาที่สะสมมานาน และยังไม่สามารถขจัดให้หมดสิ้นไปอย่างเด็ดขาดได้ คือ ปัญหาการใช้อำนาจรัฐของเจ้าหน้าที่รัฐโดยมิชอบ เพื่อผลประโยชน์ของตนและพวกพ้องนำไปสู่การทุจริตในที่สุด ก่อให้เกิดผลเสียอย่างมากมาต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศโดยรวม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 จึงได้พยายามแก้ปัญหาและอุดช่องว่างของกฎหมายเพื่อป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันให้ลดน้อยลง โดยได้มีบัญญัติไว้เกี่ยวกับเรื่องการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ เป็นผลให้มาตรการเดิมที่ใช้ในการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐซึ่งไม่มีประสิทธิภาพต้องเปลี่ยนแปลงปรับปรุงใหม่ และเกิดมาตรการใหม่ ๆ ขึ้นมาแก้ไขปัญหา อีกทั้งเป็นผลให้องค์กรที่ใช้ในการควบคุมตรวจสอบมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีรูปแบบการตรวจสอบดังนี้ คือ การแสดงบัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สิน จัดตั้งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) เพื่อเป็นองค์กรตรวจสอบ การลงคะแนนเสียงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาการเข้าชื่อถอดถอนออกจากตำแหน่งของประชาชน การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองก่อให้เกิดศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองขึ้น รูปแบบดังกล่าวเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญกำหนดเป็นกลไกการตรวจสอบที่เพิ่มประสิทธิภาพ

การยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในต่างประเทศ

การยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของไทย ได้นำแบบอย่างมาจากต่างประเทศ เช่น ฝรั่งเศส แต่การกำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินในต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศฝรั่งเศส เยอรมัน สหรัฐอเมริกา และอังกฤษนั้นมีการพัฒนาการที่ยาวนานเนื่องจากทั้งสี่ประเทศดังกล่าวเป็นประเทศที่ใช้รูปแบบการปกครองในระบบประชาธิปไตยมาเป็นเวลาช้านาน ระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยมีความเข้มแข็งและเป็นประเทศที่ยึดหลักนิติรัฐมายาวนานควบคู่กับการปกครองแบบประชาธิปไตย การสร้างความโปร่งใสทางการเมืองเพื่อป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันไม่ให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ในทางมิชอบเพราะการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบเสรีทุนนิยมเข้ามามีบทบาทสำคัญในการธำรงค้ำทางการเมืองเพื่อให้ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง การใช้เงินทุนในการธำรงค้ำทางการเมืองเป็นจำนวนมากจะเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองถอนทุนคืน

การให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองแสดงบัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สินจึงเป็นวิธีการป้องกันและปราบปรามอีกวิธีหนึ่ง ประเทศฝรั่งเศส เยอรมัน สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ ซึ่งเป็นประเทศที่มีการพัฒนาแนวคิดที่ให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน จึงเห็นว่าการศึกษาลักษณะการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินของประเทศดังกล่าวน่าจะเป็นประโยชน์ที่จะทำให้ทราบได้ว่าประเทศดังกล่าวใครมีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน หลักเกณฑ์ที่ใช้ในประเทศไทยกับประเทศดังกล่าวเพื่อนำความรู้ที่ได้รับมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาหลักการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของประเทศไทยให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมทางการเมืองและวิถีชีวิตของคนไทย เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์สุดท้ายคือการกำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อให้ภาครัฐหรือผู้ดำรงตำแหน่งสำคัญทางการเมืองมีความโปร่งใสในการทำงาน โดยใช้วิธีการแสดงบัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สินนั้น มีการใช้ในหลายประเทศ อาทิ เช่น

1. สาธารณรัฐฝรั่งเศส

ระบบการปกครอง ด้วยประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ปกครองด้วยระบบประชาธิปไตย โดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุข และมีฐานะเป็นผู้นำของประเทศโดยประธานาธิบดีได้รับการเลือกตั้งทางตรงจากประชาชน ในระบบการออกเสียงสองรอบ ในรอบสองจะเป็นการแข่งขัน

ระหว่างผู้ได้คะแนนสูงสุด 2 คนในรอบแรก มีวาระอยู่ในตำแหน่ง 7 ปี ประธานาธิบดีไม่ต้องรับผิดชอบการเมืองแต่อย่างใด แต่จะต้องรับผิดชอบในการปฏิบัติไปตามหน้าที่ในกรณีทรยศต่อชาติอย่างร้ายแรง และหากประธานาธิบดีไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ ได้ไม่ว่าเพราะเหตุใดก็ตาม ให้ประธานวุฒิสภำทำหน้าที่ เป็นประธานาธิบดีชั่วคราวแทนไปก่อน จนกว่าประธานาธิบดีจะกลับมาปฏิบัติหน้าที่ได้ หรือจนกว่า จะได้มีการเลือกตั้งประธานาธิบดีคนใหม่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่

ฝ่ายบริหารของประเทศฝรั่งเศส จะมีนายกรัฐมนตรีดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้ารัฐบาลทำหน้าที่ในการบริหารประเทศและรับผิดชอบในการบริหารต่อรัฐสภา โดยนายกรัฐมนตรีได้รับการแต่งตั้งโดยประธานาธิบดีและไม่จำเป็นต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาแต่อย่างใด สำหรับบุคคลที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีนั้น จะไม่สามารถดำรงตำแหน่งสมาชิกรัฐสภาได้ในคราวเดียวกัน

สำหรับฝ่ายนิติบัญญัติของประเทศฝรั่งเศส เป็นระบบรูปแบบสภาคู่ ประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาซึ่งเกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ ได้ให้คำอธิบาย ระบบสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาฝรั่งเศสไว้ ดังนี้คือ

ก. สภาผู้แทนราษฎร (l'Assemblée Nationale) หรือสภาล่าง (la Chambre basse) มาตรา 24 ของรัฐธรรมนูญกำหนดว่าสมาชิกของสภานี้ได้รับเลือกโดยตรงจากประชาชน เจื่อนไข ในการเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งมีดังนี้ (เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, 2543, หน้า 57-60)

1. ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะต้องมีสัญชาติฝรั่งเศส ก่อนปี ค.ศ.1983 บุคคลที่แปลงสัญชาติเป็นฝรั่งเศสที่จะสมัคร รับเลือกตั้งจะต้องแปลงสัญชาติมาไม่น้อยกว่า 5 ปี แต่ปัจจุบันนี้กฎดังกล่าวได้ยกเลิกไปแล้ว

2. จะต้องมีอายุตั้งแต่ 23 ปี เป็นต้นไป

3. ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายการทหาร หมายความว่า ได้รับราชการทหารโดยการเกณฑ์ทหารมาก่อนและรวมถึงผู้ที่ได้รับการยกเว้นจากการเกณฑ์ทหารด้วย นอกจากนี้ยังรวมถึงผู้ที่ เป็นทหารอาชีพด้วย

4. นอกจากนี้ยังต้องเป็นผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้ ดังนั้นบุคคลที่ถูกตัดสิทธิไม่ให้มีสิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง บุคคลเหล่านี้ไม่สามารถลงสมัครรับเลือกตั้งได้

สมาชิกสภาผู้แทนมีวาระในการดำรงตำแหน่ง 5 ปี จำนวนสมาชิกของสภาผู้แทนราษฎรขึ้นอยู่กับอัตราส่วนของประชากรการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการเลือกตั้งโดยตรงตามเสียงข้างมากเป็นรายคนแบบสองรอบ (Le scrutiny majoritaire uninominal a deux tours)

ข. วุฒิสภา หรือ สภาสูง ตามมาตรา 24 ของรัฐธรรมนูญกำหนดว่า วุฒิสภาได้รับเลือกโดยทางอ้อม (Le suffrage universel indirect) และตัวแทนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและรวมถึงประชาชนชาวฝรั่งเศสที่อาศัยอยู่ต่างประเทศ เงื่อนไขของผู้มีสิทธิรับเลือกตั้งเป็นวุฒิสภานั้นใช้เงื่อนไขเดียวกับผู้มีสิทธิรับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ยกเว้นแต่ในเรื่องอายุจะต้องมีอายุตั้งแต่ 35 ปีขึ้นไป และมีวาระในการดำรงตำแหน่ง 9 ปี โดยมีการสับเปลี่ยนจำนวน 1 ใน 3 ทุก 3 ปี

สำหรับการเลือกตั้งวุฒิสภาใช้ระบบการเลือกตั้งเสียงข้างมากแบบ 2 รอบในเดอปาร์ตเมนต์ มองที่มีสิทธิเลือกวุฒิสมาชิกได้น้อยกว่า 5 คน และระบบตามสัดส่วน โดยการแบ่งเศษคะแนนที่เหลือแบบ La plus forte moyenne ในเดอปาร์ตเมนต์มองที่มีสิทธิเลือกวุฒิสภาได้ 5 คนหรือมากกว่า

ค. ระบบสภาคู่ที่ไม่เท่าเทียมกันรัฐธรรมนูญใน ค.ศ.1958 ได้กำหนดให้วุฒิสภามีอำนาจน้อยกว่าสภาผู้แทนราษฎร กล่าวคือ รัฐบาลไม่ต้องรับผิดชอบในการบริหารประเทศต่อวุฒิสภาและในทางกลับกันไม่มีอำนาจในการยุบวุฒิสภา อีกประการหนึ่งก็คือ วุฒิสภามีอำนาจในการบัญญัติกฎหมาย สังกัดได้ว่ารัฐธรรมนูญได้พยายามสร้างความสมดุลให้เกิดระหว่างสองสภา กล่าวคือ อำนาจในการเสนอกฎหมายในมาตรา 39 ในส่วนของสภาผู้แทนราษฎรมีสิทธิก่อนในการที่จะพิจารณาเห็นชอบหรือไม่ในร่างกฎหมายเกี่ยวกับการเงินตาม มาตรา 47 และแต่ละสภาก็มีระยะเวลาที่กำหนดที่จะลงมติรับร่างกฎหมายเกี่ยวกับการเงิน วุฒิสภามีกำหนดระยะเวลา 40 วันนับแต่วันที่เสนอร่างกฎหมายดังกล่าว

ในวาระแรกและสำหรับวุฒิสภามีกำหนดระยะเวลา 20 วันหลังจากได้มีการรับร่างนั้นเข้าสู่การพิจารณา ในส่วนที่เกี่ยวกับร่างกฎหมายขึ้นนั้นทั้งสองสภาจะต้องลงมติเห็นชอบด้วยกัน ทุกข้อยกเว้นความ และถ้าเกิดกรณีที่ทั้งสองสภามีความเห็นที่แตกต่างกันในร่างกฎหมายที่เสนอโดยรัฐบาล และหลังจากแต่ละสภาได้พิจารณาร่างกฎหมายดังกล่าวไปถึงสองครั้งติดต่อกัน หรือในกรณีที่แต่ละสภาได้พิจารณาร่างกฎหมายดังกล่าวไปเพียงครั้งเดียวและรัฐบาลได้ประกาศว่ามีกรณีฉุกเฉินเกิดขึ้น ในกรณีดังกล่าวนายกรัฐมนตรีอาจเสนอให้มีคณะกรรมการร่วมกันทั้งสองสภา (La commission mixte paritaire) ทำหน้าที่เสนอบทบัญญัติที่ทั้งสองฝ่ายรับกันได้และโดยสมมติฐานแล้วหลังจากมีการพิจารณาครั้งที่ 3 จากแต่ละสภาแล้ว รัฐบาลสามารถขอต่อสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้พิจารณายืนยันบทบัญญัติดังกล่าวเป็นครั้งสุดท้ายบทบัญญัติดังกล่าวนำมาใช้แก่การลงมติเห็นหรือไม่เห็นร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญด้วย จากกรณีดังกล่าวเห็นได้ว่า ได้เน้นถึงความสำคัญสูงสุดตามจารีตในระบอบรัฐสภาของสภาล่าง ยกเว้นแต่กรณีที่เกิดขึ้น บทบัญญัติกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับวุฒิสภาจะต้องได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภาด้วย อย่างไรก็ตามวุฒิสภาก็ยังทรงอำนาจอันแท้จริงที่ในการเป็นสภาที่ช่วยกันกรองอีกครั้ง ในส่วนที่เกี่ยวกับการอื่น

ๆ นั้น วุฒิสภามีอำนาจเท่ากับสภาผู้แทนราษฎรเช่นการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ (มาตรา 89) การแต่งตั้งศาลอาญาชั้นสูง (มาตรา 67) การกล่าวหาว่าประธานาธิบดีมาจากการเลือกตั้งและนอกจากนี้ ยังมีฐานะที่เท่าเทียมกันกับประธานสภาผู้แทนราษฎร โดยเฉพาะกรณีที่สามารถให้คำปรึกษาและการแต่งตั้งคณะกรรมการตุลาการรัฐธรรมนูญวุฒิสภาภายใต้สาธารณรัฐที่ 5 ดังกล่าวนี้อาจถือว่าเป็นสภาที่สองในรูปแบบสภาคู่ในปัจจุบัน

สภาพปัญหาที่นำไปสู่การกำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินในประเทศฝรั่งเศสมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างมาก ตั้งแต่ปี ค.ศ.1981 การกระจายอำนาจบริหารไปสู่ท้องถิ่นได้รับการพิจารณาใน ค.ศ.1982 หลังจากการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นถูกควบคุมโดยผู้ควบคุมมาเป็นเวลานานถึงสองศตวรรษ มีความต้องการเพิ่มขึ้นในเรื่องเงินสนับสนุนเพื่อการหาเสียงเลือกตั้งในระดับประเทศ โดยเฉพาะการเลือกตั้งประธานาธิบดี ผู้สมัครรับเลือกตั้งส่วนใหญ่ใช้จ่ายเงินมากกว่า 20 เท่าของเงินที่ได้รับจากที่ทางการเมืองมาให้ เงินจำนวนนี้เป็นไปไม่ได้เลยที่จะได้จากพรรคการเมืองเท่านั้น และเงินนั้นอาจได้รับมาโดยผิดกฎหมายจากบริษัทต่าง ๆ (Jean Masot, 2540, หน้า 4 อ้างถึงใน กิติพงค์ ทองปุย, 2542, หน้า 138) เงินได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้นทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคนไม่มีความเท่าเทียมกันทำให้แข่งขันกันใช้เงินเพราะเกรงว่าจะป่ายแพ้การเลือกตั้ง ทำให้สิ้นเปลืองและที่สำคัญเป็นเหตุให้เกิดการคอร์รัปชัน การป้องกันการคอร์รัปชันโดยนำพัฒนาการของหลักการเงินในทางการเมืองมาใช้โดยมีความมุ่งเน้นไปที่การบรรลุถึงการทำให้โปร่งใสมากที่สุด การควบคุมการเงินของกิจการทางการเมืองจึงเป็นเรื่องจำเป็น ในการประชุมของ คณะกรรมการกฎหมายจริยธรรมในการปกครอง ครั้งที่ 9 ปี ใน ค.ศ.1987 จึงเห็นควรให้มีการควบคุมการเงินในกิจการทางการเมืองประกอบกับมีข่าวการคอร์รัปชันที่เกี่ยวข้องกับการเมืองหลายกรณีในระยะสั้น ทำให้มีการเร่งออกกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 88-226 และ 88-227 ลงวันที่ 11 มีนาคม ค.ศ. 1988 ว่าด้วยความโปร่งใสในการเงินของวิถีชีวิตทางการเมือง (Loi organique n 88-226, 88-227 du II mars 1988 relative a la transparence finance de la vie politique) (Pierre Avril. "Regulation of Political Finance in France." Comparative Political Finance Among the Democracies. Herbert E. Alexander and Rei Shiratori edition. Oxford:Westview Press,1994, หน้า 86 อ้างถึงใน ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนาสันต์, 2543, หน้า 122) เพื่อรักษาชื่อเสียงในการเมืองให้คนทั่วไปเห็นว่ารัฐบาลและสมาชิกวุฒิสภาส่วนใหญ่ต้องการให้มีหลักศีลธรรมในการหาเสียงเลือกตั้ง (Jean Chariot and Monica Chariot. "France," Electioneering: A Comparative Study of continuity and Change. Oxford: Clarendon press,1992, p. 152 อ้างถึงใน ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนาสันต์, 2543, หน้า 122)

ต่อมาเห็นกันว่ามาตรการนั้นยังไม่เพียงพอ สมควรกำหนดจำนวนขึ้นสูงของค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งและทำให้กระบวนการบริจาคเงิน ให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งมีความโปร่งใดยิ่งขึ้นจึงได้มีกฎหมายฉบับที่ 90-55 ลงวันที่ 15 มกราคม ค.ศ.1990 ว่าด้วยการจำกัดค่าใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้งและการให้ความกระจ่างทางการเงินของกิจกรรมทางการเมือง (Loi n 90-95 du 15 janvier 1990 a la limitation des depenses electorales et a la clarification du financemant des activites politiques) (ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนาสันต์, 2543, หน้า 122-123)

การแข่งขันทางการเมืองในประเทศฝรั่งเศสในประวัติศาสตร์เป็นการต่อสู้กันในเรื่องอุดมการณ์และนโยบายในการบริหารประเทศแล้ว เงินเป็นปัจจัยชี้ขาดที่สำคัญประการหนึ่งในการที่จะรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งเพื่อให้ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งแต่ละครั้งนักการเมืองจึงใช้เงินทุนเป็นจำนวนมากจนเป็นที่ครหาของประชาชนว่านักการเมืองเหล่านี้ได้รับเงินมาจากที่ใดหรือนำเงินมาจากไหนและในขณะที่ดำรงตำแหน่งอยู่ได้แสวงหาประโยชน์ที่มีชอบหรือไม่ การกำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งในทางการเมืองยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินจึงเป็นมาตรการที่จะสร้างความโปร่งใสทางการเมืองทำให้ปราศจากข้อครหา

1. หลักเกณฑ์การแสดงบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน

การยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งในทางการเมืองในประเทศฝรั่งเศสได้กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งในทางการเมืองทุกระดับต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สิน และหนี้สินตั้งแต่ประธานาธิบดี คณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา ลงไปจนถึงผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในระดับท้องถิ่นที่ได้รับเลือกตั้ง (Region department Commune)

1) หลักเกณฑ์ที่ใช้กับประธานาธิบดีและผู้สมัครเข้าแข่งขันในการเลือกตั้งประธานาธิบดี โดยการสมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีของฝรั่งเศสผู้สมัครจะต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินของตนซึ่งจะรวมสินสมรส และกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่แบ่งแยกไม่ได้และที่ยังไม่ได้แบ่งแยกต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ (Le conseil Constitutionnel) ด้วยไม่เช่นนั้นจะถือว่าการสมัครไม่สมบูรณ์และจะต้องยื่น อีกครั้งเมื่อดำรงตำแหน่งครบวาระหรือต้องออกจากตำแหน่ง ซึ่งการยื่นเมื่อครบวาระหรือต้องออกจากตำแหน่งจะมีการนำลงพิมพ์ในรัฐกิจจานุเบกษาด้วย (กฎหมายฉบับที่ 66-1292 วันที่ 6 พฤศจิกายน ค.ศ.1962 แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 88-1292 ลงวันที่ 11 มีนาคม ค.ศ.1988) (ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนาสันต์, 2543, หน้า 130-131)

บัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะทำการเปิดของบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของผู้สมัครที่ชนะการเลือกตั้งและทำการพิมพ์เผยแพร่บัญชีดังกล่าวในรัฐกิจจานุเบกษา พร้อมกับการประกาศผลการเลือกตั้งอย่างเป็นทางการ

2) หลักเกณฑ์ที่ใช้กับสมาชิกรัฐสภา (ทั้งสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา) ตาม L.O.135-1 แห่งประมวลกฎหมายเลือกตั้ง แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 88-226 วันที่ 11 มีนาคม ค.ศ.1988 ได้กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องจัดทำบัญชีทรัพย์สิน ซึ่งจะรวมถึงสินสมรสและกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่แบ่งแยกไม่ได้ด้วย ขึ้นต่อสำนักงานสภาผู้แทนราษฎรภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ตนเข้ารับตำแหน่ง หลังจากนั้นจะต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินอีกเมื่อครบวาระดำรงตำแหน่งหรือยุบสภาหรือ เมื่อการดำรงตำแหน่งสิ้นสุดลงเพราะเหตุอื่น สำนักงานสภาผู้แทนราษฎรจะต้องตรวจสอบบัญชีทรัพย์สินที่ยื่น โดยเปรียบเทียบกันว่ามีอะไรเปลี่ยนแปลงไปบ้าง และเสนอประธานสภาผู้แทนราษฎรเพื่อพิจารณาและจัดทำรายงานลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษาว่าการเปลี่ยนแปลงเป็นกรณี “ผิดปกติ” หรือไม่ซึ่งจะมีผลต่อการรับความช่วยเหลือทางการเงินจากรัฐในปีต่อมา และอาจมีการดำเนินการทางกฎหมายหากเป็นการกระทำความผิดแต่ตัวเนื้อหาของบัญชีทรัพย์สิน จะไม่มีการเปิดเผย และผู้ที่มีสิทธิจะดูได้คือ

(1) ผู้ที่ยื่นทรัพย์สิน

(2) ผู้มีอำนาจสอบสวนตามกฎหมาย และ

(3) ศาล (มาตรา L.O. 135-2 ประมวลกฎหมายเลือกตั้งแก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 88-226 วันที่ 11 มีนาคม ค.ศ.1988)

อย่างไรก็ตาม ต่อมา ค.ศ.1995 ได้มีการแก้ไขกฎหมายเรื่องให้คณะกรรมการความโปร่งใสทางการเงินของวิถีชีวิตทางการเมือง (Commission pour la transparence financiere de la vie politique) เป็นผู้รับและตรวจสอบบัญชีทรัพย์สินของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย และดำเนินการต่าง ๆ แทนประธานสภาผู้แทนราษฎรในเรื่องนี้ (กฎหมาย ฉบับที่ 88-227 วันที่ 11 มีนาคม ค.ศ.1988 แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎหมายฉบับที่ 95-126 วันที่ 8 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1995) ซึ่งถือเป็นคณะบุคคลภายนอกที่เป็นกลางประกอบด้วยผู้พิพากษาระดับอาวุโสการตรวจสอบจึงมีความโปร่งใสเพิ่มขึ้นอีกระดับหนึ่ง (ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒน์สานต์, 2543, หน้า 129-130)

สมาชิกรัฐสภาผู้ใดละเว้น ไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินก็จะถูกเพิกถอนสิทธิการสมัครรับเลือกตั้งเป็นเวลา 1 ปี และเสียสิทธิที่จะได้รับเงินชดเชยค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง

3) หลักเกณฑ์ที่ใช้กับคณะรัฐมนตรี และผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นที่ได้รับเลือกตั้ง ซึ่งกิตติพงษ์ ทองปุย ได้ให้คำอธิบายไว้ว่า (กิตติพงษ์ ทองปุย, 2542, หน้า 141) รัฐบัญญัติฉบับที่ 88-227 ลงวันที่ 11 มีนาคม ค.ศ.1988 เกี่ยวกับความโปร่งใสทางการเงินในวงการเมือง ได้กำหนดไว้ในมาตรา 1 ถึง มาตรา 5 ของหมวดที่ 1 ซึ่งเป็นเงื่อนไขในการแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของคณะรัฐมนตรี และของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นที่ได้รับการเลือกตั้งไว้ดังนี้

(1) มีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อความโปร่งใสด้านการเงินในวงการเมืองขึ้นประกอบด้วย รองประธานศาลปกครองเป็นประธาน ประธานศาลฎีกาและประธานศาลตรวจเงินแผ่นดินเป็นกรรมการ หัวหน้าศาลหรือผู้พิพากษาศาลปกครองสูงสุด 4 คน ซึ่งเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ ศาลปกครองสูงสุด และหัวหน้าศาลหรือผู้พิพากษาศาลฎีกา 4 คน ซึ่งเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาและหัวหน้าคณะหรือผู้พิพากษาศาลตรวจเงินแผ่นดิน 4 คน ซึ่งเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ ศาลตรวจเงินแผ่นดิน (มาตรา 3 รัฐบัญญัติฉบับที่ 88-227 ลงวันที่ 11 มีนาคม ค.ศ.1988 แก้ไขเพิ่มเติมโดยรัฐบัญญัติฉบับที่ 96-5 ลงวันที่ 4 มกราคม ค.ศ.1999)

(2) กำหนดให้คณะรัฐมนตรีทุกคนจะต้องยื่นบัญชีแสดงทรัพย์สินและหนี้สินของตน ต่อประธานกรรมการภายใน 15 วัน หลังวันเข้ารับตำแหน่ง และภายใน 15 วันหลังวันพ้นจากตำแหน่ง

(3) ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นบางตำแหน่ง เช่น ประธานสภาท้องถิ่น หรือฝ่ายบริหารของท้องถิ่น ก็จะต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินของตน ต่อประธานคณะกรรมการภายใน 15 วัน หลังวันเข้ารับตำแหน่งและในกรณีพ้นจากตำแหน่งตามวาระปกติบุคคลดังกล่าวจะต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินโดยสามารถยื่นได้ภายในระยะเวลาตั้งแต่ 2 เดือนก่อนพ้นจากตำแหน่งตามวาระปกติไปจนถึง 1 เดือน ภายหลังพ้นจากตำแหน่งตามวาระปกติส่วนกรณีลาออก ถูกให้ออก หรือเกิดการยุบสภาที่ตนปฏิบัติหน้าที่อยู่ ให้ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินภายใน 15 วัน หลังวันพ้นจากตำแหน่ง

(4) การไม่ปฏิบัติตามรัฐบัญญัติฉบับนี้เฉพาะของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นถือเป็นความผิดตามกฎหมายและจะต้องถูกตัดสิทธิไม่ให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นระยะเวลา 1 ปี หากเป็นกรณีของคณะรัฐมนตรีให้คณะกรรมการร้องขอต่อ นายกรัฐมนตรีให้ดำเนินการตามที่เห็นสมควร

(5) หลักเกณฑ์ในเรื่องการเก็บรักษาบัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สินไว้เป็นความลับและห้ามมิให้นำไปเปิดเผย เว้นแต่เพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณาคดี นำมาใช้ในกรณีนี้ด้วย

2. สภาพบังคับ

ประธานาธิบดีและผู้สมัครเข้าแข่งขันในการเลือกตั้งประธานาธิบดีการขึ้นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินถือว่าเป็นเงื่อนไขแห่งความสมบูรณ์หรือ แบบพิธีแห่งการสมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีหากไม่ปฏิบัติตามจะถือว่าการสมัครไม่สมบูรณ์

สำหรับสมาชิกวุฒิสภาผู้ใดไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินจะถูกเพิกถอนสิทธิการสมัครรับเลือกตั้งเป็นระยะเวลา 1 ปี และเสียสิทธิที่จะได้รับชดเชยค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งและหากคณะกรรมการเพื่อความโปร่งใสด้านการเงินในวงการเมืองตรวจสอบพิจารณาและจัดทำรายงานลงพิมพ์ในรัฐกิจจานุเบกษาว่าการเปลี่ยนแปลงเป็นกรณี “ผิดปกติ” จะมีผลต่อการได้รับการช่วยเหลือทางการเงินจากรัฐในปีต่อมาและอาจถูกดำเนินคดีทางกฎหมายด้วย

หากเป็นการกระทำความผิดจากคณะรัฐมนตรีไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินให้คณะกรรมการเพื่อความโปร่งใสด้านการเงินในวงการเมืองร้องขอต่อนายกรัฐมนตรีให้ดำเนินการตามที่เห็นสมควรส่วนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่น การไม่ดำเนินการดังกล่าวถือเป็นความผิดตามกฎหมายอาญาและจะต้องถูกตัดสิทธิไม่ให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นระยะเวลา 1 ปี

2. ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

การขึ้นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีซึ่งระบบการปกครองประเทศเยอรมันมีการปกครองแบบสหพันธรัฐซึ่งเน้นความเป็นตัวของตัวเองของมลรัฐต่าง ๆ ระบบสหพันธรัฐของเยอรมนีมีลักษณะสำคัญซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีกล่าวคือ โครงสร้างของสหพันธรัฐเป็นโครงสร้าง 2 ระดับประกอบด้วยสหพันธ์ (Bund) และมลรัฐ (Lander) โดยที่สหพันธ์มีฐานะที่เป็นรัฐอำนาจเหนือ (Oberstaat) ซึ่งเชื่อมโยงเข้ากับมลรัฐต่าง ๆ แล้ว รวมกันเป็นสหพันธรัฐ รัฐธรรมนูญจะกำหนดความสัมพันธ์ทางกฎหมายขึ้นมา 2 วงจร ด้วยกัน กล่าวคือ ความสัมพันธ์ทางกฎหมายระหว่างสหพันธ์ กับ มลรัฐต่าง ๆ และระหว่างมลรัฐต่าง ๆ ด้วยกันเอง (บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, 2535, หน้า 174)

ประเทศเยอรมันมีประธานาธิบดีเป็นประมุขโดยประธานาธิบดีจะได้รับการเลือกตั้งจากที่ประชุมสหพันธ์ มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 5 ปี ที่ประชุมแห่งสหพันธ์ซึ่งทำหน้าที่ในการ

เลือกประธานาธิบดีนี้ เป็นองค์กรที่มีขึ้นเพื่อเป็นการเลือกตั้งประธานาธิบดีเท่านั้น ซึ่งในการเลือกตั้งประธานาธิบดีจะไม่มีการอภิปรายในการเลือกตั้งดังกล่าวนี้แต่อย่างใด และประธานาธิบดีไม่เป็นส่วนหนึ่งของรัฐบาล

การบริหารประเทศจะอยู่ในความรับผิดชอบของนายกรัฐมนตรี ซึ่งประธานาธิบดีเป็นผู้เสนอชื่อให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแห่งสหพันธ์ลงคะแนนเลือกตั้งโดยเสียงข้างมาก นายกรัฐมนตรีจะอยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี สำหรับรัฐมนตรี ประธานาธิบดีจะเป็นผู้แต่งตั้งตามข้อเสนอของนายกรัฐมนตรี

ฝ่ายนิติบัญญัติของเยอรมัน ประกอบด้วย สภาผู้แทนราษฎรแห่งสหพันธ์ และสภาผู้แทนมลรัฐ โดยสภาผู้แทนราษฎรแห่งสหพันธ์ ได้รับการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน มีวาระการดำรงตำแหน่งทุก 4 ปี และให้อยู่ปฏิบัติหน้าที่ ในตำแหน่งจนกว่าจะมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่เข้ามาทำหน้าที่แทน ส่วน สภาผู้แทนมลรัฐ (Bundesrat) ได้รับการเลือกตั้งจากตัวแทนที่มลรัฐแต่ละแห่งเลือกตั้ง เพื่อเข้าเป็นสมาชิกสภา โดยจะมีจำนวนขึ้นต่อรัฐละ 3 คน มลรัฐใดประชากรเกิน 2 ล้านคนจะมีได้ 4 คน หากประชากรเกิน 6 ล้านคนจะมีได้ 5 คน และหากเกิน 7 ล้านคนจะมีได้ 6 คน

สภาพปัญหาที่นำไปสู่การกำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เป็นประเทศแรกที่น่าระบบการเปิดเผยให้ประชาชนได้รับรู้ถึงการรับและการจ่ายของพรรคการเมืองมาใช้โดยได้กำหนดไว้ในกฎหมายพื้นฐาน (Basic law) มาตรา 21 อนุมาตรา 1 ซึ่งได้กำหนดให้พรรคการเมืองต้องเปิดเผยถึงที่มาของรายรับรายจ่ายของตนต่อสาธารณชน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทราบถึงกลุ่มอิทธิพลต่าง ๆ ที่อยู่เบื้องหลังพรรคการเมือง

นอกจากนี้แล้วเพื่อเป็นการป้องกันมิให้นักการเมืองหาช่องทางในการแสวงหาประโยชน์ส่วนตัวหรือมิฉะนั้นก็อาจจะนำเอาเงินส่วนตัวไปใช้ในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองก่อให้เกิดปัญหาความได้เปรียบ และความไม่เสมอภาคในทางการเมืองระหว่างนักการเมืองด้วยกัน สภาผู้แทนราษฎรของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จึงได้กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีหน้าที่ต้องแสดงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกิจการที่ทำอยู่ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ควบคู่กับการดำรงตำแหน่งทางการเมืองและประเภทกับจำนวนรายได้ เมื่อจำนวนรายได้ขึ้นต่อที่กำหนดไว้มีจำนวนสูงขึ้น (สมโภช อ่องจันทร์, 2546, หน้า 12-13)

1. หลักเกณฑ์การแสดงบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินในระบบกฎหมายของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการแจ้งบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไว้ดังนี้

(1) ผู้มีหน้าที่ยื่น

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีหน้าที่ต้องยื่นตามหลักเกณฑ์ ในการปฏิบัติและการวางตัวของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของสหพันธ์ ลงวันที่ 18 ธันวาคม ค.ศ.1986 ซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ร่วมกันตราขึ้น โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 44 แห่งกฎหมายว่าด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (มานิตย์ วงษ์เสรี, 2538, หน้า 1)

(2) หลักเกณฑ์ในการยื่น

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีหน้าที่ในการแสดงข้อเท็จจริงดังนี้

(2.1) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีหน้าที่ต้องแจ้งให้ทราบถึงการประกอบอาชีพตลอดจนการประกอบกิจการอื่นใดทางธุรกิจ ซึ่งอาจจะมี ความเกี่ยวข้องกับส่วนได้เสียในการปฏิบัติงานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้งนี้ โดยพิจารณาเปรียบเทียบถึงความแตกต่างของการประกอบอาชีพนั้นเมื่อก่อนและภายหลังที่ได้รับมอบหมายที่ และรวมถึงกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพในระหว่างที่ยังคงปฏิบัติหน้าที่ในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่ (มานิตย์ วงษ์เสรี, การแจ้งบัญชีทรัพย์สินของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน)

(2.2) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีหน้าที่ แสดงถึงประเภทและจำนวนของรายได้ เมื่อจำนวนรายได้ขั้นต่ำที่กำหนดไว้มีจำนวนสูงขึ้น “จำนวนรายได้ขั้นต่ำที่กำหนดไว้” ดังกล่าวนี้นี้หมายถึง จำนวนเงินรายได้เบื้องต้นที่ประธานสภาผู้แทนราษฎรได้กำหนดไว้เป็นเกณฑ์รายได้ขั้นต่ำสำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทุกคนเพื่อนำ มาใช้เป็นฐานในการกำหนดหน้าที่แสดงประเภทและจำนวนรายได้ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งในปัจจุบันประธานสภาผู้แทนราษฎรได้กำหนดจำนวนรายได้ขั้นต่ำไว้เป็นจำนวน 5,000 มาร์คต่อเดือน (105,000 บาท) (อัตราแลกเปลี่ยนอ้างอิง ณ วันที่ 5 มีนาคม พ.ศ.2542 จำนวน 1 มาร์ค เท่ากับ 21 บาทไทย) หรือ 90,000 มาร์คต่อปี 21 (1,890,000 บาท) รายงานของเงินบริจาคที่ได้รับ เมื่อจำนวนเงินบริจาคมดังกล่าวเกินกว่าจำนวนเงินตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้

กรณี que เข้าดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จะต้องแจ้งข้อเท็จจริง ดังนี้

- กรณีประกอบอาชีพ ในกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพครั้งเดียวหรือหลายครั้ง ก็ให้แสดงการประกอบอาชีพครั้งสุดท้าย

- หน้าที่การงานในฐานะกรรมการ ที่ปรึกษาฝ่ายกำกับดูแล ที่ปรึกษาฝ่ายบริหาร ฝ่ายให้คำปรึกษาและแนะนำขององค์กรหรือสถาบันตามกฎหมายมหาชนหน้าที่การงานในฐานะกรรมการที่ปรึกษาฝ่ายกำกับดูแล ที่ปรึกษาฝ่ายทรัพย์สินในระหว่างการดำรงตำแหน่ง หรือหลังจาก

พ้นจากตำแหน่งในระหว่างดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องแจ้งข้อเท็จจริงเพิ่มเติม ดังนี้คือการประกอบอาชีพ เมื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพไปจากเดิมที่เคยแจ้งไว้

- หน้าที่การงานในฐานะกรรมการที่ปรึกษาฝ่ายกำกับดูแล ที่ปรึกษาฝ่ายบริหาร ฝ่ายให้คำปรึกษาแนะนำของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท หรือของผู้ประกอบกิจการ โรงแรม
- หน้าที่การงานในฐานะกรรมการที่ปรึกษาฝ่ายกำกับดูแล ที่ปรึกษาฝ่ายบริหาร ฝ่ายให้คำปรึกษาแนะนำองค์กรหรือสถาบันตามกฎหมายมหาชน
- หน้าที่การงานในฐานะกรรมการของสมาคมหรือมูลนิธิ อำนาจหน้าที่ของสมาคมหรือองค์กรอื่นในลักษณะเดียวกัน
- สัญญาเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาแนะนำ สัญญาตัวแทน หรือสัญญาเกี่ยวกับการดำเนินงานอื่นใดที่มีลักษณะคล้ายคลึง แต่อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์นี้ไม่นำมาใช้กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะต้องรายงานเกี่ยวกับการประกอบอาชีพซึ่งตน มีสิทธิพิเศษ
- หน้าที่การงานซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกระทำไป ในขณะที่ยังปฏิบัติหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับค่าตอบแทนที่ได้มาเนื่องจากบทวิจารณ์การดำเนินงานด้านสาธารณะและการปาฐกถา ข้อตกลงมีส่วนร่วมในบริษัทเงินทุนหรือห้างหุ้นส่วน ซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้กระทำไปในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ในส่วนที่เกี่ยวกับกิจการ หน้าที่การงาน และสัญญาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้กระทำไปในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ แต่หน้าที่ในการแสดงข้อเท็จจริงนี้ไม่คลุมถึงการแจ้งข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่สาม

ถ้าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีสิทธิตามกฎหมายที่จะพิเศษหรือมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องปิดบังข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบุคคลที่สามนั้นได้โดยประธานสภาผู้แทนราษฎร กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องยื่นภายใน 3 เดือนนับแต่วันที่เข้ารับตำแหน่งในกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงข้อเท็จจริงให้แจ้งภายใน 4 สัปดาห์ นับแต่มีการเปลี่ยนแปลงข้อเท็จจริงนั้นและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องยื่นต่อประธานสภาผู้แทนราษฎร ส่วนเรื่องการเปิดเผยนั้นไม่ได้เปิดเผยทั้งหมด แต่ขึ้นอยู่กับประเภทของข้อเท็จจริงที่ต้องแสดง เช่น ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับอาชีพ ตำแหน่งหน้าที่การงาน โดยประกาศไว้ในสมุดทะเบียนของทางราชการ

2. สภาพบังคับ สภาพบังคับของการไม่ยื่นประธานสภาผู้แทนราษฎรจะประกาศให้ทราบทั่วไป

3. ประเทศสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาปกครองแบบสหพันธรัฐ ประกอบด้วย 50 มลรัฐ และเป็นประเทศที่นำระบบประชาธิปไตยมาใช้ในการปกครองประเทศไทยอย่างมั่นคงและเหมาะสมกับสภาพของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีพลเมืองหลายเชื้อชาติ หลากหลายทั้งภาษาและวัฒนธรรม ซึ่งแนวทางการปกครองของประเทศสหรัฐอเมริกาดังกล่าวได้รับอิทธิพลแนวความคิดมาจากปรัชญาการเมืองของมองเตสกีเอร์ ที่ได้ให้แนวทางการแบ่งอำนาจในการปกครองและการตรวจสอบ ตลอดจนการคานอำนาจซึ่งกันและกัน

สหรัฐอเมริกาได้แบ่งอำนาจการปกครองออกเป็น 3 อำนาจ โดยรองศาสตราจารย์ ดร. โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ ได้อธิบายถึง อำนาจทั้งสามดังกล่าวไว้โดยย่อ ดังนี้ (โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, 2544, หน้า 110-111)

1. อำนาจนิติบัญญัติ ประกอบด้วยสมาชิกสองสภาคือ วุฒิสภา และสภาผู้แทนราษฎร สภาสมาชิกวุฒิสภา (Senate) มีสมาชิก 100 คน เป็นตัวแทนจากมลรัฐละ 2 คน ได้รับการเลือกตั้งให้เข้ามาดำรงตำแหน่งวาระละ 6 ปี และทุก ๆ 2 ปี จะมีการเลือกตั้งสมาชิกใหม่จำนวน 1 ใน 3 ของวุฒิสภา

วุฒิสภาจะต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 30 ปี และเป็นพลเมืองสหรัฐอเมริกาไม่ต่ำกว่า 9 ปี ส่วนสภาผู้แทนราษฎร (House of Representatives) ซึ่งได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนแต่ละรัฐแล้วมีจำนวนทั้งสิ้น 435 คน ดำรงตำแหน่งวาระคราวละ 2 ปี ผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี และเป็นพลเมืองอเมริกันมาแล้วไม่ต่ำกว่า 7 ปี

2. ฝ่ายบริหาร ประธานาธิบดีเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร และเป็นประมุขของประเทศ ประธานาธิบดีสหรัฐจะต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 35 ปี มีภูมิลำเนาอยู่ในสหรัฐอเมริกามาแล้วไม่ต่ำกว่า 14 ปี มีวาระการดำรงตำแหน่ง วาระละ 4 ปี แต่ไม่เกิน 2 วาระ หากประธานาธิบดีเสียชีวิตหรือลาออกหรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่และใช้อำนาจประธานาธิบดีได้ รองประธานาธิบดีจะเข้ารักษาการเป็นประธานาธิบดีและหากทั้งประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดีไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือประธานวุฒิสภา หรือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศจะเข้ารับตำแหน่งแทนตามลำดับ

3. ฝ่ายตุลาการ ซึ่งมีอำนาจในการพิจารณาคดีและพิพากษาคดีต่าง ๆ โดยฝ่ายตุลาการของสหรัฐอเมริกาก็ประกอบด้วยศาล 2 ระบบ คือ ศาลมลรัฐ (State Court) มีหน้าที่พิจารณาคดีคดีตามกฎหมายและรัฐธรรมนูญของมลรัฐ ส่วนศาลสหรัฐ (United States Court) มีหน้าที่ตัดสินและพิจารณาคดีที่มีการละเมิดต่อรัฐธรรมนูญ และกฎหมายภายใต้การควบคุมของสหรัฐ รวมทั้งกฎหมายที่ได้บัญญัติจากฝ่ายนิติบัญญัติว่าขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ โดยศาลทั้งสองระบบดังกล่าวประกอบด้วยศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา โดยมีศาลฎีกาสหรัฐอเมริกาเป็นศาลสูงสุดของ

ประเทศ โดยมีประธานสภาฎีกา 1 คน และผู้พิพากษา 8 คน ที่ได้รับการแต่งตั้งจากประธานาธิบดี โดยได้รับความเห็นชอบของวุฒิสภา เมื่อได้รับการเลือกตั้งแล้วสามารถดำรงตำแหน่งได้ตลอดชีวิต เว้นแต่ลาออก หรือถูกถอน

สภาพปัญหาที่นำไปสู่การกำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน สมาชิกวุฒิสภา เวนย์ มอร์ส ได้เสนอญัตติใน ค.ศ. 1946 เพื่อต้องการให้สมาชิกวุฒิสภาส่งเอกสารประจำปีเกี่ยวกับแหล่งที่มาของรายได้แก่เลขาธิการวุฒิสภา เพราะมีปัญหาเกิดขึ้นในเรื่องของมาตรฐานทางจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ลูกจ้างของรัฐ และสาธารณชนได้วิพากษ์วิจารณ์การรับเงินของสมาชิกสภาองเกรสในการกล่าวสุนทรพจน์ และกิจการอื่น ๆ ที่เป็นรายได้เสริมของสมาชิก และมีการรับเงินและรางวัลจากองค์กรและกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งน่าจะมีผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับการบัญญัติกฎหมายและการจ่ายเงินดังกล่าวอาจจะเกี่ยวข้องกับการลอบบี้เพื่อให้สมาชิกกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง สมาชิกวุฒิสภาคนดังกล่าวจึงได้เสนอออกกฎหมายให้สมาชิกเปิดเผยต่อผลประโยชน์ทางการเงิน แต่ก็ถูกวุฒิสภาคนดังกล่าวจึงได้เสนอออกกฎหมายเกี่ยวกับการเปิดเผยผลประโยชน์ทางการเงินของเจ้าหน้าที่และลูกจ้างในสภาองเกรส ฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ เป็นรายปีแก่สาธารณชน จนกระทั่ง ค.ศ.1958 สภาองเกรสได้อนุมัติหลักทั่วไปสำหรับการประพฤติปฏิบัติทางจรรยาบรรณของลูกจ้างของรัฐบาลรวมทั้งสมาชิกสภาองเกรสด้วย โดยมีมุ่งหมายให้เป็นแนวทางสำหรับความสำนึกของบุคคลเหล่านั้นแต่ไม่มีผลผูกพันทางกฎหมาย ใน ค.ศ.1960 ได้มีปัญหาเกี่ยวกับความประพฤติที่ไม่เหมาะสมของสมาชิกสภาองเกรส จึงมีกระแสผลักดันให้สภาองเกรส ดูแลความประพฤติของสมาชิกและลูกจ้าง คณะกรรมการกฤษฎีกาและการบริหารของวุฒิสภา (The Senate Rules and Administration Committee) จึงได้เสนอว่าวุฒิสภาควรจะยอมรับหลักเกณฑ์ที่จะให้เปิดเผยฐานะทางการเงินแก่สาธารณชน และต่อมาใน ค.ศ.1964 มีสมาชิกสภาองเกรสถูกกล่าวหาว่าใช้เงินทุนของสภาองเกรสไปในทางที่ผิดจึงได้มีกฎหมายกำหนดให้สมาชิกเปิดเผยฐานะทางการเงิน ประจำปีของตนต่อ Comptroller general ของสหรัฐ

1. หลักเกณฑ์การแสดงบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน

ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนาसानต์ ได้อธิบายถึงหลักเกณฑ์การยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งในทางการเมืองของสหรัฐอเมริกาไว้ว่า (ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนาसानต์, 2543, หน้า 90-91) ในกฎหมาย Ethics in Government Act of, 1978 (EGA) ได้กำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ต้องจัดทำรายงานทรัพย์สินภายใน 30 วันทีตนมีฐานะเป็นผู้สมัครของปีที่มีการเลือกตั้งหรือในวันที่ 15 พฤษภาคม

ของปีนั้น แล้วแต่เวลาใดจะช้ากว่ากัน แต่อย่างช้าต้องไม่ต่ำกว่า 7 วันก่อนวันเลือกตั้ง และถ้าผู้นั้น ยังคงเป็นผู้สมัครสมาชิกในปีต่อมาก็ต้องทำรายงานภายในวันที่ 15 พฤษภาคม ของทุกปีด้วย (2 U.S.C 701 (d)) ซึ่งการเป็นผู้สมัครนี้จะเริ่มตั้งแต่ได้เสนอตนเป็นผู้สมัครหรือเมื่อคณะกรรมการใหญ่หาเสียงเลือกตั้ง (Principal campaign committee) ได้ยื่นรายการหาเสียงเลือกตั้งตามกฎหมาย FECA มาตรา 434 (a) ซึ่งเป็นรายงานครึ่งปีแรกภายในวันที่ 31 กรกฎาคม และ 31 มกราคม (มาตรา 707 ของ (a) EGA) กรณีจะสัมพันธ์กับกฎหมายควบคุมการเงินในการเลือกตั้ง (FECA) โดยถ้าผู้ใดได้รับเงินหรือค่าใช้จ่ายเพื่อการเลือกตั้งเกินกว่า 5,000 ดอลลาร์สหรัฐก็จะมีฐานะเป็นผู้สมัครทันที ซึ่งผู้สมัครจะต้องแต่งตั้งคณะกรรมการใหญ่หาเสียงเลือกตั้งภายใน 15 วัน นับแต่ตนมีสภาพเป็นผู้สมัครเพื่อควบคุมการรับหรือจ่ายเงินในการเลือกตั้ง (มาตรา 431) (2) และ 432 (e) ของ FECA) การรายงานทรัพย์สินของผู้สมัครจึงอาจต้องกระทำตั้งแต่ปีก่อนการเลือกตั้งก็ได้ โดยต้องรายงานก่อนวันที่ 15 พฤษภาคม ของปีนั้น ๆ เรื่อยไปรายงานทรัพย์สินของผู้สมัคร จะต้องเป็นไปตามรายการที่กำหนดในมาตรา 702 (b) ของ EGA โดยเน้นประเภทรายการตั้งแต่ 100 ดอลลาร์สหรัฐขึ้นไป และระบุที่มาของคู่สัญญาที่ก่อให้เกิดรายได้นั้นด้วย รายการทรัพย์สินจะรวมถึงทรัพย์สินของกลุ่มสมรสและบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะด้วย (มาตรา 702 (b)) ของ EGA) ผู้สมัครเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาต้องส่งรายงานทรัพย์สินไปยังเลขาธิการสภาของตน แล้วแต่กรณี รายงานทรัพย์สินนี้จะเก็บไว้เป็นเวลา 6 ปี โดยสาธารณชนสามารถตรวจดูได้ (มาตรา 704 (a) และ (b))

ตำแหน่งทางการเมืองที่ต้องแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ได้แก่ ประธานาธิบดี รองประธานาธิบดี สมาชิกสภาองเกรส ซึ่งรวมถึงผู้สมัครรับเลือกตั้งในสามตำแหน่งดังกล่าวด้วย (มาตรา 101 (f) ของ EGA) การเป็นผู้สมัครให้นับตั้งแต่เริ่มเสนอตนเป็นผู้สมัคร หรือถ้าผู้ใดได้รับเงินหรือค่าใช้จ่ายเพื่อการเลือกตั้งเกินกว่า 5,000 ดอลลาร์สหรัฐก็จะมีฐานะเป็นผู้สมัครทันที

2. บัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สิน

รายงานการแสดงบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต้องแสดงหลักฐานเต็มและสมบูรณ์ของตนเอง กลุ่มสมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ซึ่งกิตติพงษ์ ทองปุย ได้อธิบายถึงหลักทรัพย์และรายการที่จะต้องแสดงไว้ดังนี้ (กิตติพงษ์ ทองปุย, 2542, หน้า 132-134)

2.1) แหล่งที่มา ประเภท และจำนวนหรือมูลค่าของรายได้ซึ่งประกอบด้วยเงินปันผลรายได้จากการให้เช่า ดอกเบี้ย และกำไรที่ได้รับจากเงินลงทุนที่ได้รับในปีปฏิทินซึ่งมีจำนวนหรือมูลค่าเกิน 200 ดอลลาร์สหรัฐแหล่งที่มา วันที่และจำนวนของรางวัลทางวิชาชีพจากแหล่งใดก็

ตามที่ได้รับในปีปฏิทินก่อน ซึ่งรวมมูลค่าได้ 200 ดอลลาร์สหรัฐ หรือมากกว่าในกรณีที่มอบเงินให้แก่องค์กรการกุศล จะต้องแสดงเอกสารแก่หน่วยงานดูแลด้านจรรยาบรรณ (Ethics office) พร้อมทั้งรายชื่อของผู้รับการจ่ายเงินนั้น วันที่ และจำนวนของการจ่ายทั้งสิ้น โดยเป็นความลับ (มาตรา 102 (a), (1) (A) และ (B) ของ EGA)

2.2) ลักษณะของแหล่งที่มา รายละเอียดโดยย่อและมูลค่าของของขวัญทั้งหมด โดยรวมแล้วมากกว่า 250 ดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งได้รับจากแหล่งที่มาอื่นในปีปฏิทินก่อน เว้นแต่เป็นค่าอาหาร ค่าที่พักหรือการให้ความเพลิดเพลินซึ่งได้รับในลักษณะของการต้อนรับ

2.3) ลักษณะและประเภทของมูลค่าผลประโยชน์ของอสังหาริมทรัพย์ที่ครอบครองใน ปีปฏิทินก่อนในการค้าหรือธุรกิจต่าง ๆ หรือสำหรับการลงทุนหรือการสร้างรายได้ ซึ่งมีมูลค่าเท่าราคาตลาดเกิน 1,000 ดอลลาร์สหรัฐ (มาตรา 102 (a), (3) ของ EGA ถ้ามูลค่าในปัจจุบันผลประโยชน์ในอสังหาริมทรัพย์นั้น ไม่ชัดเจนโดยไม่อาจประเมินค่าได้บุคคลนั้นอาจแสดงรายการ

(1) วันที่และราคาที่ซื้ออสังหาริมทรัพย์ หรือ

(2) มูลค่าประเมินของอสังหาริมทรัพย์เพื่อการเสียภาษีโดยปรับให้ทรัพย์สินนั้นมีมูลค่าตามตลาด ซึ่งใช้ในการประเมิน (มาตรา 102 (b), (2) ของ EGA

2.4) ลักษณะและประเภทของมูลค่าโดยรวมของหนี้สินที่มีเจ้าหนี้ที่ซึ่งเกิน 10,000 ดอลลาร์สหรัฐในปีปฏิทินก่อน แต่ไม่รวมถึงการจำนองที่ซื้ออสังหาริมทรัพย์เป็นประกัน ซึ่งเป็นที่พักอาศัยส่วนบุคคลของบุคคลที่รายงานหรือคู่สมรสของเขาและการกู้ยืมที่ใช้จ่ายบางส่วนบุคคลเครื่องตกแต่งบ้านหรือเครื่องใช้เป็นประจำ ซึ่งการกู้ยืมไม่เกินราคาซื้อขายสิ่งของที่นำมาใช้เป็นประกัน (มาตรา 102 (a), (4) ของ EGA) รายละเอียดโดยย่อวันที่และประเภทของมูลค่าในการซื้อ การขาย หรือการแลกเปลี่ยนในอสังหาริมทรัพย์ (เว้นแต่ที่ซึ่งใช้เป็นที่พักอาศัยของบุคคลที่ต้องรายงานหรือคู่สมรสของเขา) หรือหุ้น พันธบัตร การขายสินค้าล่วงหน้า และหลักทรัพย์ในรูปแบบอื่น ๆ ซึ่งเกิน 1,000 ดอลลาร์สหรัฐในปีปฏิทิน (มาตรา 102 (a), (5) ของ EGA)

2.5) ลักษณะของตำแหน่งต่าง ๆ ซึ่งดำรงอยู่ในวัน หรือก่อนวันแสดงเอกสาร ในระหว่างปีปฏิทิน สำหรับเป็นเจ้าหน้าที่ผู้อำนวยการ ผู้จัดการทรัพย์สิน หุ้นส่วน ผู้ครอบครองกรรมสิทธิ์ผู้แทน ลูกจ้าง หรือที่ปรึกษาของนิติบุคคล บริษัท ห้างหุ้นส่วนหรือธุรกิจอื่น องค์กรที่ไม่หวังผลกำไร องค์กรแรงงาน หรือสถาบันการศึกษาหรือสถาบันอื่น เว้นแต่ตำแหน่งศาสนา สังคม คณะสงฆ์หรือการเมืองและตำแหน่งเพื่อเป็นเกียรติถ้าบุคคลใดนอกเหนือจากรัฐบาลสหรัฐได้จ่ายเงินให้แก่บุคคลที่ต้องรายงานที่ไม่เพื่อการเลือกตั้ง เป็นค่าชดเชยเกินกว่า 5,000 ดอลลาร์ ใน 2 ปี

ปฏิทินก่อนที่บุคคลแสดงรายงานแรกของเขานุคคลนั้นจะต้องรวมไว้ในรายงานซึ่งมีลักษณะของแหล่งที่มาของค่าชมเชยและรายละเอียดโดยย่อของลักษณะหน้าที่ซึ่งปฏิบัติหรือการบริหาร (มาตรา 102 (a) (6) (A) และ (B) ของ EGA)

2.6) รายละเอียดของวันที่คู่สัญญา และเนื้อหาของข้อตกลงหรือการจัดการซึ่งเกี่ยวกับการว่าจ้างในอนาคต การอนุญาตให้ระหว่างช่วงเวลาการให้บริการ ความต่อเนื่องของการจ้างโดยผู้ว่าจ้างคนก่อนนอกเหนือจากรัฐบาลสหรัฐและการยังคงมีส่วนร่วมในสวัสดิการลูกจ้างหรือโครงการผลประโยชน์ซึ่งรักษาไว้โดยผู้ว่าจ้างคนก่อน (มาตรา 102 (a), (7) ของ EGA)

2.7) ประเภทของมูลค่าเงินสดโดยรวมผลประโยชน์ของบุคคลที่รายงานใน Qualified blind trust

3. การแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน

กิตติพงษ์ ทองปุย ได้อธิบายเกี่ยวกับการแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของสหรัฐอเมริกาไว้ว่า (กิตติพงษ์ ทองปุย, 2542, หน้า 134-135) ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดี รองประธานาธิบดี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา ต้องจัดทำรายงานทรัพย์สินและหนี้สินซึ่งรวมถึงสินทรัพย์ของกลุ่มสมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะด้วย ภายใน 30 วัน นับแต่ตนมีฐานะเป็นผู้สมัครของปีที่มีการเลือกตั้งหรือในวันที่ 15 พฤษภาคม ของปีนั้นแล้วแต่เวลาใดจะช้ากว่ากัน แต่ต้องไม่ช้ากว่า 30 วัน ก่อนวันเลือกตั้ง และถ้าผู้นั้นยังคงเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งในปีต่อมาก็ต้องทำรายงานภายในวันที่ 15 พฤษภาคม ของทุกปีด้วย (มาตรา 101 (c) ของ EGA) การรายงานทรัพย์สินและหนี้สินของผู้รับสมัครเลือกตั้งจึงอาจต้องกระทำตั้งแต่ปีก่อนการเลือกตั้งก็ได้โดยต้องรายงานก่อนวันที่ 15 พฤษภาคมของปีนั้น ๆ เรื่อยไป

ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีหรือรองประธานาธิบดีจะต้องแสดงรายงานทรัพย์สินและหนี้สินกับคณะกรรมการการเลือกตั้ง ส่วนผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา ต้องส่งรายงานทรัพย์สินไปยังเลขาธิการสภาแห่งนั้น ๆ แล้วแต่กรณี (มาตรา 103 (e) และ (h) ของ EGA)

เมื่อเข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดี รองประธานาธิบดี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา ต้องยื่นรายงานทรัพย์สินภายใน 30 วัน นับแต่วันเข้ารับตำแหน่ง และยื่นภายหลัง 30 วันนับแต่สิ้นสุดการดำรงตำแหน่งนั้น (มาตรา 101 (a) และ (e) EGA) ต่อผู้อำนวยการสำนักงานจรรยาบรรณของรัฐบาล ในกรณีของประธานาธิบดี และรองประธานาธิบดี หรือต่อเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา แล้วแต่กรณี สำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา (มาตรา 103 (b) และ (h) ของ EGA)

อนึ่งระยะเวลาในการแสดงรายงานทรัพย์สินอาจขยายเวลาได้หากมีเหตุอันควร ภายใต้การอนุมัติของผู้อำนวยการสำนักงานจรรยาบรรณของรัฐบาลหรือเลขาธิการสภาแล้วแต่กรณี แต่การขยายโดยรวมแล้วต้องไม่เกิน 90 วัน (มาตรา 101 (g) ของ EGA) เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร หรือเลขาธิการวุฒิสภา จัดทำสำเนารายงานทรัพย์สินส่งให้แก่คณะกรรมการจรรยาบรรณของสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาแล้วแต่กรณีภายใน 7 วัน นับแต่วันที่เริ่มแสดงรายงาน (มาตรา 103 (j) ของ EGA)

4. การตรวจสอบรายงานทรัพย์สิน

ผู้อำนวยการสำนักงานจรรยาบรรณของรัฐบาล เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร หรือเลขาธิการวุฒิสภา แล้วแต่กรณี ต้องจัดสำเนารายงานทรัพย์สินให้สาธารณะชนร้องขอตรวจดูได้ ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่แสดงรายงาน (มาตรา 105 (a), (2) ของ EGA) รายงานทรัพย์สินนี้จะเก็บรักษาไว้เป็นเวลา 6 ปี หลังจากนั้นจะถูกทำลาย เว้นแต่จำเป็นในการสอบสวนที่ยังดำเนินอยู่ (มาตรา 105 (b) ของ EGA)

ผู้อำนวยการสำนักงานจรรยาบรรณของรัฐบาล คณะกรรมการจรรยาบรรณของสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา แล้วแต่กรณี จะตรวจสอบรายงานทรัพย์สินภายใน 60 วัน หลังจากวันที่แสดงเอกสาร หากเห็นว่าบุคคลที่ยื่นรายงานนั้นปฏิบัติสอดคล้องกับกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่ใช้ลงนามในรายงาน หากต้องการข้อมูลเพิ่มเติมจะแจ้งให้บุคคลที่ยื่นรายงานนั้นยื่นข้อมูลเพิ่มเติมภายในระยะเวลาที่กำหนด หรือเห็นว่าบุคคลที่ยื่นรายงานไม่ปฏิบัติให้สอดคล้องกับกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่ใช้จะแจ้งให้บุคคลนั้นชี้แจงเป็นลายลักษณ์อักษรหรือวาจาและหากพิจารณาแล้วเห็นว่าบุคคลนั้นไม่ได้ปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่จะใช้แสดงความเห็นไว้ในรายงาน (มาตรา 106 (a) และ (b) ของ EGA) (กิตติพงศ์ ทองปุย, 2542, หน้า 135)

5. สภابังคับ

อัยการสูงสุด อาจดำเนินการฟ้องร้องคดีแพ่งในศาล ของสหรัฐต่อบุคคลซึ่งรู้และจงใจแสดงเท็จหรือรู้และจงใจไม่แสดงรายงานทรัพย์สินศาลอาจลงโทษทางแพ่งกับบุคคลนั้นเป็นจำนวนไม่เกิน 10,000 ดอลลาร์สหรัฐ ผู้อำนวยการสำนักงานจรรยาบรรณของรัฐบาล คณะกรรมการจรรยาบรรณของสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา แล้วแต่กรณี จะอ้างแก้อัยการสูงสุดถึงชื่อบุคคลซึ่งมีเหตุอันสมควรเชื่อว่าจงใจไม่แสดงรายงานทรัพย์สินหรือแสดงรายงานทรัพย์สินเป็นเท็จหรือจงใจไม่แสดงข้อมูลกำหนดให้รายงานบุคคลซึ่งแสดงรายงานทรัพย์สินยื่นรายงานทรัพย์สินเกินกว่าระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด (มากกว่า 30 วันหรือวันสุดท้ายที่ขยายเวลาได้) ต้องชำระค่าปรับเป็นจำนวน 200 ดอลลาร์สหรัฐ (มาตรา 104 ของ EGA)

อย่างไรก็ตามศาลได้ตัดสินในคดีว่าบทบัญญัติมาตรา 1001 ของ Title 18 เป็นสิ่งที่สามารถนำมาใช้ควบคู่กับกฎหมาย ได้โดยบุคคลที่จิตใจไม่ยื่นแสดงรายการทรัพย์สินอยู่ภายใต้บทลงโทษทางแพ่งของกฎหมาย ส่วนบุคคลที่จิตใจแสดงเท็จจะอยู่ภายใต้บทลงโทษทางอาญามาตรา 1001 ของ Title 18 United State Code (กิตติพงษ์ ทองปุย, 2542, หน้า 135-13628)

4. ประเทศอังกฤษ

ระบบการปกครอง ประเทศอังกฤษ ได้รับการยกย่องว่า เป็นต้นแบบของระบบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภาที่มีความราบรื่นมีเสถียรภาพและมีความรับผิดชอบ แต่การพัฒนา ระบบประชาธิปไตยของอังกฤษมิใช่ว่าจะปราศจากการต่อสู้ ความขัดแย้ง การใช้กำลังและความวุ่นวาย

ในประวัติศาสตร์พระมหากษัตริย์และรัฐสภาได้ต่อสู้กันเนื่องจากช่วงชิงอำนาจทางการเมืองและความขัดแย้งทางศาสนา จนกระทั่งกลายเป็นสงครามการเมืองในรัชสมัยพระเจ้าชาร์ลส์ ที่ 1 (Charles 1) ต่อจากนั้นในยุคของการปฏิวัติอุตสาหกรรม อังกฤษก็ประสบกับความขัดแย้งทางการเมืองจนตลอดศตวรรษที่ 18 และ 19 ในตอนต้นศตวรรษที่ 20 ปัญหาเอกสารของไอร์แลนด์ เป็นผลให้การเมืองและสังคมของอังกฤษเต็มไปด้วยความขัดแย้งและตึงเครียด อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับหลายประเทศในยุโรปแล้ว การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาระบบประชาธิปไตยของอังกฤษมีความรุนแรงน้อยกว่า มีช่วงเวลาที่ราบรื่นมากกว่า และปัจจุบันระบบประชาธิปไตยในอังกฤษมีเสถียรภาพมากกว่าหลายประเทศในยุโรป (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2544, หน้า 21)

ประเทศอังกฤษปกครองในระบบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา ประกอบด้วยสภาสามัญ (House of Common) และสภาขุนนาง (House of Lord) สภาทั้งสองนี้จะทำหน้าที่เกี่ยวกับกระบวนการนิติบัญญัติ การออกกฎหมาย การตรวจสอบ และควบคุมการบริหารงานของรัฐบาล โดยรัฐสภาอังกฤษมีวาระในการดำรงตำแหน่ง 5 ปี สำหรับสภาสามัญหากมีการยุบสภาหรืออยู่ในตำแหน่งจนครบวาระก็จะจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป

สภาสามัญประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 659 คน มีอำนาจหน้าที่บัญญัติกฎหมาย ควบคุมฝ่ายบริหาร เช่นการตั้งกระทู้ถามการขอแปรญัตติก่อนปิดประชุม การเสนอญัตติไม่ไว้วางใจรัฐบาล และนอกจากนี้สภาสามัญยังมีคณะกรรมการการรัฐสภา (Parliament Commissioner) ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกสภาสามัญนั่นเอง ทำหน้าที่สอบสวนการปฏิบัติงานของ

เจ้าหน้าที่ที่ประพฤติมิชอบและการทุจริตในหน่วยราชการของรัฐบาล ซึ่งการร้องเรียนต่อคณะกรรมการดังกล่าวจะต้องกระทำผ่านที่รัฐสภา

ส่วนสภาขุนนางไม่ได้มาจากการเลือกตั้งของประชาชนแต่จะประกอบด้วยบุคคลฝ่ายต่าง ๆ จากฝ่ายศาสนจักร ได้แก่ อาร์ชบิชอปจำนวน 2 คน คือ อาร์ชบิชอปแห่งยอร์ก (Archbishop of York) และอาร์ชบิชอปแห่งแคนเทอร์เบอรี (Archbishop of Canterbury) นอกจากนี้ยังมีบิชอปแห่งลอนดอน (Bishop of London) บิชอปแห่งวินเชสเตอร์ (Bishop of Winchester) และบิชอปแห่งเดอแฮม (Bishop of Durham) โดยรวมบิชอปผู้อาวุโสอีก 21 คน รวมทั้งหมด 26 คน ขุนนางฝ่ายสงฆ์นี้เป็นได้ตลอดคราบเท่าที่อยู่ในตำแหน่ง สิทธิการเป็นสมาชิกสภาขุนนางนั้นมิได้สืบทอดทายาท และนอกจากนี้ยังประกอบด้วยสมาชิกสภาขุนนางที่มาจากฝ่ายฆราวาส (Lord Temporal) ได้แก่ เชื้อสายราชวงศ์ที่เป็นชาย ขุนนางที่สืบฐานครศักดิ์เป็น ขุนนางฝ่ายกฎหมายจะได้รับการแต่งตั้งจากนักกฎหมายที่มีฐานครศักดิ์ชั้นบารอน (Barons) และขุนนางที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตลอดชีวิต รวมแล้วสภาขุนนางจะมีสมาชิกประมาณ 1,000 คนเศษ โดยสภาขุนนางทำหน้าที่เป็นศาลสูงสุด ตรวจสอบและแก้ไขร่างกฎหมายที่ผ่านการพิจารณาในสภาสามัญมาแล้วสภาขุนนางไม่มีสิทธิในการลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล แต่มีสิทธิในการตั้งกระทู้ถาม และวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลได้ (สมบัติ ช่างชัยวงศ์, 2544, หน้า 21)

ฝ่ายบริหารของประเทศอังกฤษ มีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร ทำหน้าที่บริหารทำหน้าที่บริหารประเทศตามนโยบายที่แถลงไว้ต่อรัฐสภา นายกรัฐมนตรีจะมาจากพรรคการเมืองที่ชนะการเลือกตั้ง ได้รับเสียงข้างมากในสภา และนายกรัฐมนตรีจะเป็นผู้จัดตั้งคณะรัฐมนตรี ทำหน้าที่บริหารประเทศ

สภาพปัญหาที่นำไปสู่การกำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน การเปิดเผยบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งในทางการเมืองของประเทศอังกฤษ มีสาเหตุมาจากปัญหาผลประโยชน์ของสมาชิกไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ที่สมาชิกได้รับจากบุคคลภายนอกในการปฏิบัติหน้าที่ หรือเรื่องความขัดกันระหว่างผลประโยชน์ของสมาชิกกับผลประโยชน์ของสาธารณะ และนอกจากนี้ยังมีเรื่องราวเกี่ยวกับการทุจริตของสมาชิกเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้สาธารณชนวิพากษ์วิจารณ์และตั้งคำถามถึงปัญหาการทุจริตของสมาชิกเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้สาธารณชนวิพากษ์วิจารณ์และตั้งคำถามถึงปัญหาการทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งในทางการเมือง ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ใหม่

ต่อมาใน ค.ศ. 1972 มีกรณีอื้อฉาวเกี่ยวกับการคอร์ปชั่น ซึ่งมีวงเงินจำนวนมากโดยมีบุคคลได้จ่ายเงินสินบนให้แก่ข้าราชการ สมาชิกสภาเทศบาล เจ้าหน้าที่เทศบาลรัฐวิสาหกิจ และ

ลูกจ้างรวมถึงสมาชิกรัฐสภา เพื่อให้คนเหล่านี้ใช้ตำแหน่งหน้าที่เอื้อประโยชน์ให้ตนได้รับงานโครงการต่าง ๆ ของหน่วยงานรัฐบาล ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลให้เจ้าหน้าที่ทั้งส่วนกลางและท้องถิ่นและข้าราชการการเมืองส่วนท้องถิ่นต้องถูกลงโทษทางอาญา จึงนำไปสู่ให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการพิเศษขึ้นสองคณะ โดยให้คณะหนึ่งทำหน้าที่สอบสวนเพื่อหาข้อมูลประเด็นขัดแย้งผลประโยชน์ในหน่วยงานท้องถิ่น และอีกคณะหนึ่งทำหน้าที่รายงานเรื่องมาตรฐานการประพฤติปฏิบัติของบุคคลสาธารณะ ต่อมาคณะกรรมการทั้งสองให้คำแนะนำว่าการลงทะเบียนผลประโยชน์ทางการเงินสำหรับสมาชิกที่มีแต่เดิมเป็นธรรมเนียมปฏิบัติว่าสมาชิกจะต้องเปิดเผยด้วยวาจาในเรื่องผลประโยชน์ของสมาชิกได้รับการยอมรับในสภาสามัญและสภาสามัญเห็นด้วยกับหลักการบังคับให้มีการลงทะเบียนผลประโยชน์ทางการเงินจากภายนอกของสมาชิก

หลักเกณฑ์การแสดงบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน

กิตติพงษ์ ทองปุย ได้อธิบายถึงหลักเกณฑ์การแสดงบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งในทางการเมืองของอังกฤษว่า (กิตติพงษ์ ทองปุย, 2542, หน้า 122-125) การแสดงบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินในอังกฤษไม่เป็นกฎหมาย (Statutory) แต่อยู่ในรูปของประมวลจรรยาบรรณสำหรับสมาชิกรัฐสภา (Code of conduct for Member of Parliament) ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาลงมติเห็นชอบด้วยกับจรรยาบรรณนี้และได้ออกข้อมติแต่ละสภาในเรื่องการลงทะเบียนทรัพย์สินและผลประโยชน์ของสมาชิก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันการคอร์รัปชันภายใต้สมมติฐานว่าสมาชิกรัฐสภาแต่ละคนต้องลงทะเบียนผลประโยชน์ตามข้อมติของสภาเพื่อดำรงสถานะความน่าเชื่อถือของตนไว้และเป็นการแสดงข้อมูลเกี่ยวกับรายได้ทางการเงินหรือผลประโยชน์อื่นที่สมาชิกได้รับซึ่งมีเหตุผลทำให้บุคคลอื่นมองว่าเป็นผลมาจากการกระทำ การอภิปรายหรือลงมติในสภาหรือการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะสมาชิกรัฐสภา

1. การลงทะเบียนผลประโยชน์ของสมาชิก (Registration of Members' Interest) วุฒิสภาเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน ค.ศ.1995 และประมวลจรรยาบรรณ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต้องลงทะเบียนทรัพย์สินและผลประโยชน์กับคณะกรรมการมาตรฐานของรัฐสภา (Parliamentary commissioned for Standards) สมาชิกวุฒิสภาต้องลงทะเบียนผลประโยชน์กับคณะกรรมการว่าด้วยผลประโยชน์ของสมาชิกวุฒิสภา (The Committee of Lords Interests) ภายใน 3 เดือนนับแต่วันดำรงตำแหน่ง และภายหลังจากการพิมพ์เผยแพร่การลงทะเบียนผลประโยชน์ สมาชิกมีความรับผิดชอบในการแจ้งการเปลี่ยนแปลงผลประโยชน์ที่ลงทะเบียนไว้ภายใน 4 สัปดาห์ นับแต่มีการเปลี่ยนแปลงผลประโยชน์ของสมาชิกที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้ง และสมาชิกคนใดก็มีผลประโยชน์ที่ต้อง

ลงทะเบียนแต่ไม่ได้ลงทะเบียนจะอภิปรายหรือดำเนินการใด ๆ ในรัฐสภา (ยกเว้นการลงมติ) ที่ผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องไม่ได้จนกว่าจะได้ลงทะเบียนผลประโยชน์ต่อคณะกรรมการมาตรฐานของรัฐสภา หรือคณะกรรมการว่าด้วยผลประโยชน์ของสมาชิกวุฒิสภาแล้วแต่กรณี

2. ผลประโยชน์ที่ต้องลงทะเบียน (The Categories of Registrable Interest) รายได้หรือผลประโยชน์ที่สมาชิกได้รับจะต้องลงทะเบียน

1. หลักเกณฑ์การยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในราชอาณาจักรไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กล่าวถึงการยื่นบัญชีเพื่อตรวจสอบรายการทรัพย์สินและหนี้สิน โดยได้บัญญัติใน หมวด 12 การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ มาตรา 259-278 ซึ่งสาระสำคัญคือ

- (1) การแสดงบัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สิน
- (2) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.)
- (3) การถอดถอนออกจากตำแหน่ง
- (4) การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

การยื่นบัญชีเพื่อตรวจสอบรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 นั้นมีหลักเกณฑ์การยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินซึ่งบัญญัติไว้ใน มาตรา 259 ที่บัญญัติไว้ว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองดังต่อไปนี้ มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ทุกครั้งที่เข้ารับตำแหน่งหรือพ้นจากตำแหน่ง

- (1) นายกรัฐมนตรี
- (2) รัฐมนตรี
- (3) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- (4) สมาชิกวุฒิสภา
- (5) ข้าราชการการเมืองอื่น
- (6) ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

บัญชีตามวรรคหนึ่งให้ยื่นพร้อมเอกสารประกอบซึ่งเป็นสำเนาหลักฐานที่พิสูจน์ความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สินดังกล่าว รวมทั้งสำเนาแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในรอบปีภาษีที่ผ่านมา

การยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ให้รวมถึงทรัพย์สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่มอบหมายให้อยู่ในความครอบครองหรือดูแลของบุคคลอื่น ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมด้วย”

โดยมีช่วงเวลาที่ต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน

มาตรา 260 บัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามมาตรา 259 ให้แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่มีอยู่จริงในวันที่เข้ารับตำแหน่งหรือวันที่พ้นจากตำแหน่ง แล้วแต่กรณี และต้องยื่น ภายในกำหนดเวลาดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีที่เป็นกรเข้ารับตำแหน่ง ให้ยื่นภายในสามสิบวันนับแต่วันเข้ารับตำแหน่ง

(2) ในกรณีที่เป็นกรพ้นจากตำแหน่ง ให้ยื่นภายในสามสิบวันนับแต่วันพ้นจากตำแหน่ง

(3) ในกรณีที่บุคคลตามมาตรา 259 ซึ่งได้ยื่นบัญชีไว้แล้ว ตายในระหว่างดำรงตำแหน่ง หรือก่อนยื่นบัญชีหลังจากพ้นจากตำแหน่ง ให้ทายาทหรือผู้จัดการมรดก ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สิน และหนี้สินที่มีอยู่ในวันที่ผู้ดำรงตำแหน่งนั้นตาย ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ผู้ดำรงตำแหน่งตาย

ผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งพ้นจากตำแหน่ง นอกจากต้องยื่นบัญชีตาม (2) แล้ว ให้มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่มีอยู่จริงในวันครบหนึ่งปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งดังกล่าวอีกครั้ง หนึ่งโดยให้ยื่นภายในสามสิบวันนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งมาแล้วเป็นเวลาหนึ่งปีด้วย

เมื่อมีการยื่นบัญชีเพื่อตรวจสอบรายการทรัพย์สินแล้วต้องมีการเปิดเผยต่อสาธารณะ

มาตรา 261 บัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบของนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา ให้เปิดเผยให้สาธารณชนทราบ โดยเร็วแต่ต้องไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันที่ครบกำหนดต้องยื่นบัญชีดังกล่าว บัญชีของผู้ดำรงตำแหน่งอื่น จะเปิดเผยได้ต่อเมื่อการเปิดเผยดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาพิพากษาคดีหรือการวินิจฉัยชี้ขาด และได้รับการร้องขอจากศาลหรือผู้มีส่วนได้เสียหรือคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

ให้ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติจัดให้มีการประชุมคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริง ของเอาบัญชีไปเพื่อดังกล่าวโดยเร็ว

จึงกล่าวสรุปได้ว่าการนำบัญชีไปยื่นเพื่อตรวจสอบรายการทรัพย์สินนั้นมีจุดมุ่งหมายอยู่ 3 ประการ คือ

- 1) เอาบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินไปเพื่อเปิดเผยต่อสาธารณชนทราบ
- 2) เอาบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินไปเพื่อตรวจสอบความมั่งคั่งของทรัพย์สินและหนี้สิน
- 3) เอาบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินไปเพื่อเป็นข้อมูล

ซึ่งต่างจากเดิมกฎหมายป้องกันและปราบปรามการทุจริตเดิมมีหลักว่าต้องยื่นบัญชีเพื่อตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน บัญชีที่ยื่นไว้จะไม่ถูกเปิดเผยจนกว่าจะมีการร้องเรียนว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้นร่ำรวยผิดปกติหรือได้รับอนุญาตจากผู้มีอำนาจตามกฎหมาย

มาตรา 264 วรรคสอง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติอาจเปิดเผยบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบที่มีการยื่นไว้แก่ผู้มีส่วนได้เสียได้ ถ้าเป็นประโยชน์ในการดำเนินคดีหรือการวินิจฉัยการกระทำความผิดตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

บัญชีทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบของนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ที่ต้องเปิดเผยให้สาธารณชนทราบภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ครบกำหนดที่จะต้องยื่นบัญชี

ส่วนบัญชีและเอกสารประกอบของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอื่นห้ามเปิดเผย เว้นแต่ศาลหรือผู้มีส่วนได้เสีย (เพิ่มเข้ามาใหม่) หรือคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินร้องขอและการเปิดเผยจะเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาคดีหรือการวินิจฉัยชี้ขาด (มาตรา 261) ถ้าเป็นประโยชน์ในการดำเนินคดีหรือวินิจฉัยการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตตามมาตรา 264 วรรคสอง

การเอาไปเพื่อตรวจสอบนั้น มาตรา 261 วรรคสองให้ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติจัดให้มีการประชุมคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความมั่งคั่งจริงของทรัพย์สินและหนี้สินดังกล่าวโดยเร็วและเพื่อให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ได้มีข้อมูลในการตรวจสอบทรัพย์สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองว่าตลอดระยะเวลาที่ผู้นั้นเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและใช้อำนาจรัฐในการบริหารราชการแผ่นดิน ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้นั้นมีทรัพย์สินเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นผิดปกติหรือไม่

มาตรา 263 วรรคหนึ่ง ในกรณีที่มีการยื่นบัญชีเพราะเหตุที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผู้ใดพ้นจากตำแหน่งหรือตาย ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติทำการ ตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งนั้น แล้วจัดทำรายงานผลการตรวจสอบรายงานดังกล่าวให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 262 วรรคสอง ในกรณีที่ปรากฏว่าผู้ดำรงตำแหน่งตามวรรคหนึ่งผู้ใดมีทรัพย์สิน เพิ่มขึ้นผิดปกติ ให้ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติส่งเอกสารทั้งหมดที่มี อยู่พร้อมทั้งรายงานผลการตรวจสอบ ไปยังอัยการสูงสุดเพื่อดำเนินคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้ทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นผิดปกตินั้นตกเป็นของแผ่นดินต่อไป และให้ นำบทบัญญัติมาตรา 272 วรรคห้ามาใช้บังคับ โดยอนุโลม

ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่ง ทางการเมือง พ.ศ.2542 มาตรา 10 ให้ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ส่งรายงานเอกสารและพยานหลักฐาน พร้อมทั้งความเห็น ไปยังอัยการสูงสุดเพื่อฟ้องคดีต่อศาลฎีกา แผนกคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองภายในสามสิบวันให้ทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นผิดปกตินั้นตก เป็นของแผ่นดินตามรัฐธรรมนูญมาตรา 262

ดังนั้นเมื่อพ้นตำแหน่ง จะนำบัญชีมาเปรียบเทียบทรัพย์สินและหนี้สินก่อนและหลังรับ ตำแหน่งและส่งรายงานผลการตรวจสอบไปประกาศในราชกิจจานุเบกษา(มาตรา 262 วรรคหนึ่ง) และถ้ามีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติต้อง ส่งเอกสารและรายงานผลการตรวจสอบ ไปยังอัยการสูงสุดเพื่อดำเนินคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้ทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นผิดปกตินั้นตกเป็นของแผ่นดินตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 262

“ทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ” หมายความว่า การที่ทรัพย์สินหรือหนี้สินในบัญชีแสดง รายการทรัพย์สินและหนี้สินที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ยื่นเมื่อพ้นจากตำแหน่งมีการ เปลี่ยนแปลงไปจากบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่ได้ยื่นเมื่อเข้ารับตำแหน่งในลักษณะที่ ทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติหรือหรือหนี้สินลดลงผิดปกติ

ผลของการไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการยื่นบัญชีทรัพย์สิน

มาตรา 263 บัญญัติว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการ ทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญนี้หรือจงใจยื่นบัญชีแสดง รายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ ควรแจ้งให้ทราบให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเสนอเรื่องให้ศาลฎีกา

แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัยต่อไป...” ดังนั้นคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเสนอเรื่องให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัย

บุคคลที่อาจถูกยื่นคำร้อง ได้แก่ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตาม มาตรา 259 วรรคหนึ่ง ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองดังต่อไปนี้ มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ทุกครั้งที่เข้ารับตำแหน่งหรือพ้นจากตำแหน่ง

- (1) นายกรัฐมนตรี
- (2) รัฐมนตรี
- (3) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- (4) สมาชิกวุฒิสภา
- (5) ข้าราชการการเมืองอื่น
- (6) ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

และเจ้าหน้าที่ของรัฐตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กำหนดตาม มาตรา 264 “...”

มาตรา 263 วรรคสอง “...ถ้าศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง วินิจฉัยว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่ง ในวันที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัย โดยให้นำบทบัญญัติมาตรา 92 มาใช้บังคับโดยอนุโลมและผู้นั้นต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือดำรงตำแหน่งใด ในพรรคการเมืองเป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง วินิจฉัยด้วย”

การกระทำตามมาตรา 263 มี 2 ลักษณะ

1. จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ
2. จงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ

“จงใจ” หมายความว่าอย่างไร

คำวินิจฉัยศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ 19/2544 จงใจ เป็นเพียงเจตนาธรรมดา ที่พิจารณาเพียงว่า ผู้ถูกร้องรู้หรือไม่ว่า มีทรัพย์สินหรือหนี้สินดังกล่าวอยู่หรือไม่ เพียงรู้สำนึกในการกระทำก็พอแล้ว ไม่ต้องมีเจตนาพิเศษ (กระทำเพื่อใช้ตำแหน่งแสวงหาประโยชน์ที่มีขอบ)

การมีเจตนาพิเศษเป็นเรื่องของมาตรา 264 วรรคสอง (มาตรา 262 วรรคสอง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550) (มีทรัพย์สินและหนี้สินเพิ่มขึ้นมากผิดปกติ)

องค์ประกอบที่ทำให้ถูกห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง “จงใจ” หมายความว่าอย่างไร

คำวินิจฉัยศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ 20/2544 “จงใจ” เป็นเพียงเจตนาธรรมดา แต่การใช้คำว่า “จงใจ” นำหน้าข้อความว่า “ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อความจริงที่ควรบอกให้ทราบ” นั้น มีความหมายว่า รัฐธรรมนูญประสงค์เน้นว่า ผู้ยื่นบัญชีต้องรู้สำนึกที่แน่ชัดพอสมควร และจำเป็นต้องมีพยานหลักฐานที่ชัดเจนหรือปราศจากข้อสงสัยอันสมควรมาแสดงในกรณีที่มีพยานหลักฐานไม่ชัดเจนหรือยังเป็นที่ยังสงสัยอยู่ไม่สมควรวินิจฉัยให้เป็นผลร้ายแก่ผู้ถูกกล่าวหา

คำวินิจฉัยศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ 24/2550 หลักเกณฑ์และวิธีการรวมทั้งกรอบเวลาที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ มาตรา 32 และมาตรา 33 กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องปฏิบัติเกี่ยวกับการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน จึงเป็นกฎเกณฑ์พื้นฐานสำคัญที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทุกคนต้องรับรู้ และตระหนักว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด จึงไม่ชอบที่ผู้ถูกร้องหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองคนใดจะอ้างความสับสนทางครอบครัวรวมทั้งเหตุผลตัวที่มีภารกิจทางหน้าที่การงานหรือหน้าที่ในครอบครัวที่ต้องดูแลปรนนิบัติญาติผู้ใหญ่ ตลอดจนบุตรภรรยาจนเป็นเหตุให้หลงลืมไม่ยื่นบัญชีต่อผู้ร้องภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดมาเป็นข้อแก้ตัวว่าได้จงใจฝ่าฝืนบทกฎหมายดังกล่าวข้างต้นได้ เพราะมีฉะนั้นกลไกการตรวจสอบการทุจริตประพฤตินีมีขอบของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ รัฐธรรมนูญกำหนดไว้จะไม่เกิดประสิทธิผลต่อการตรวจสอบของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตได้เลย

ผลของการฝ่าฝืนไม่ยื่นหรือจงใจยื่นบัญชีเป็นเท็จเพื่อตรวจสอบรายการทรัพย์สินและหนี้สิน

1. เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 119 มีโทษจำคุกและปรับ

2. ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องพ้นจากตำแหน่งในวันที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัย

3. ต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือดำรงตำแหน่งใดในพรรคการเมืองเป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัย

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ได้มีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน

ส่วนที่ 1 การยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน

1. ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) มีดังนี้

1.1 ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

(1) นายกรัฐมนตรี

(2) รัฐมนตรี

(3) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.)

(4) สมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.)

(5) ข้าราชการการเมืองอื่นนอกจาก (1) และ (2) ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบ

ข้าราชการการเมือง ได้แก่

- ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี

- ที่ปรึกษารองนายกรัฐมนตรี

- ที่ปรึกษารัฐมนตรี และที่ปรึกษารัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี

- เลขานุการนายกรัฐมนตรี

- รองเลขานุการนายกรัฐมนตรีฝ่ายการเมือง

- โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี

- รองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี

- เลขานุการรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี

- ประจำสำนักเลขานุการนายกรัฐมนตรี

- เลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวง

- ผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวง

- เลขานุการรัฐมนตรีว่าการทบวง
- ผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการทบวง
- เลขานุการผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร
- ผู้ช่วยเลขานุการผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร
- ประธานที่ปรึกษาผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร
- ที่ปรึกษาผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร
- เลขานุการประธานสภากรุงเทพมหานคร
- เลขานุการรองประธานสภากรุงเทพมหานคร

(6) ข้าราชการรัฐสภาฝ่ายการเมืองตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา ได้แก่

- ที่ปรึกษาประธานรัฐสภา
- ที่พิจารารองประธานรัฐสภา
- ที่ปรึกษาประธานสภาผู้แทนราษฎร
- ที่พิจารารองประธานสภาผู้แทนราษฎร
- ที่ปรึกษาประธานวุฒิสภา
- ที่พิจารารองประธานวุฒิสภา
- เลขานุการประธานรัฐสภา
- เลขานุการรองประธานรัฐสภา
- เลขานุการประธานสภาผู้แทนราษฎร
- เลขานุการรองประธานสภาผู้แทนราษฎร
- เลขานุการผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร
- เลขานุการประธานวุฒิสภา
- เลขานุการรองประธานวุฒิสภา

(7) ผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น และผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) กำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

(8) สมาชิกสภาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) กำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

1.2 เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

- (1) ประธานศาลฎีกา
- (2) ประธานศาลรัฐธรรมนูญ
- (3) ประธานศาลปกครองสูงสุด
- (4) อัยการสูงสุด
- (5) กรรมการการเลือกตั้ง
- (6) ผู้ตรวจการแผ่นดิน
- (7) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
- (8) กรรมการตรวจเงินแผ่นดิน
- (9) รองประธานศาลฎีกา
- (10) รองประธานศาลปกครองสูงสุด
- (11) หัวหน้าสำนักตุลาการทหาร
- (12) ผู้พิพากษาในศาลฎีกา
- (13) ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด
- (14) รองอัยการสูงสุด
- (15) ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง

ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่2)พ.ศ.2554 (มาตรา 4) “ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง” หมายความว่า ผู้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าส่วนราชการระดับกระทรวง ทบวง หรือกรมสำหรับข้าราชการพลเรือน ปลัดกระทรวงกลาโหม ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้บัญชาการเหล่าทัพสำหรับข้าราชการทหาร ผู้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ปลัดกรุงเทพมหานครกรรมการและผู้บริหารสูงสุดของรัฐวิสาหกิจ หัวหน้าหน่วยงานอิสระตามรัฐธรรมนูญที่มีฐานะเป็นนิติบุคคล กรรมการและผู้บริหารสูงสุดของหน่วยงานอื่นของรัฐตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) กำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา และผู้ดำรงตำแหน่งอื่นตามที่มีกฎหมายบัญญัติ

“ผู้บริหารระดับสูง” หมายความว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูงกรรมการในองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ กรรมการผู้ช่วยรัฐมนตรี ผู้ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ผู้อำนวยการรับดิน หรือเทียบเท่าของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานอื่นของรัฐ หน่วยงานที่ใช้อำนาจหรือได้รับมอบหมายให้ใช้อำนาจทางปกครองและให้หมายความรวมถึงบุคคลหรือคณะบุคคลที่มีอำนาจหน้าที่ควบคุมกำกับดูแลหน่วยงานดังกล่าว และเจ้าหน้าที่ของรัฐ

อื่นตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) กำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

“ผู้อำนวยการกอง” หมายความว่า ข้าราชการซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่ผู้อำนวยการระดับต้นหรือเทียบเท่าขึ้นไปตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนหรือข้าราชการตามกฎหมายอื่น ทั้งนี้ตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) กำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

(16) เจ้าหน้าที่ของรัฐตามมาตรา 40 บัญญัติว่า “ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) มีอำนาจกำหนดตำแหน่งของเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งจะต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินเพิ่มเติมจาก มาตรา 39 ได้โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา” ซึ่งได้แก่

- ปลัดกระทรวงกลาโหม
- ประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ และกรรมการธนาคารแห่งประเทศไทย
- ประธานกรรมการและกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์
- เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
- เลขาธิการวุฒิสภา
- ตำแหน่งอื่นตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ประกาศกำหนด

(17) เจ้าหน้าที่ของรัฐตามมาตรา 42 (ปัจจุบันยังไม่มีประกาศกำหนด)

2. กรณีที่ต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน

2.1 ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน 3 ครั้ง ดังต่อไปนี้

- (1) กรณีเข้ารับตำแหน่ง
- (2) กรณีพ้นจากตำแหน่ง
- (3) กรณีพ้นจากตำแหน่งมาแล้วเป็นเวลาหนึ่งปี

2.2 เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินอย่างน้อย 3 ครั้ง เช่นเดียวกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง นอกจากนั้น ถ้าเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดอยู่ในตำแหน่งครบสามปี หรือห้าปี ต้องยื่นบัญชีในกรณีอยู่ในตำแหน่งครบสามปี หรือห้าปี ด้วยทุกครั้ง ดังนี้

- (1) กรณีเข้ารับตำแหน่ง
- (2) กรณีดำรงตำแหน่งครบทุกสามปี (ตามมาตรา 39 และมาตรา 40) หรือห้าปี (ตามมาตรา 42)
- (3) กรณีพ้นจากตำแหน่ง
- (4) กรณีพ้นจากตำแหน่งมาแล้วเป็นเวลาหนึ่งปี

3. จำนวนบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่ต้องยื่นในแต่ละกรณี

ในกรณีผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินดำรงตำแหน่งมากกว่า 1 ตำแหน่ง ให้แยกการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินทุกตำแหน่ง

4. ระยะเวลาในการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน

4.1 กรณีปกติ

- (1) กรณีเข้ารับตำแหน่ง ให้ยื่นภายใน 30 วันนับแต่วันเข้ารับตำแหน่ง
- (2) กรณีดำรงตำแหน่งครบทุกสามปี ให้ยื่นภายใน 30 วัน นับแต่ดำรงตำแหน่งครบทุกสามปี กรณีดำรงตำแหน่งครบทุกห้าปี ให้ยื่นภายใน 30 วันนับแต่ดำรงตำแหน่งครบทุกห้าปี
- (3) กรณีพ้นจากตำแหน่ง ให้ยื่นภายใน 30 วันนับแต่วันพ้นจากตำแหน่ง
- (4) กรณีพ้นจากตำแหน่งมาแล้วเป็นเวลาหนึ่งปี ให้ยื่นภายใน 30 วันนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งมาแล้ว เป็นเวลาหนึ่งปี

4.2 กรณีผู้ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตาย

หากผู้ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ซึ่งได้ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินไว้แล้ว ตายในระหว่างดำรงตำแหน่งหรือก่อนยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินหลังจาก พ้นจากตำแหน่ง ให้ทายาทหรือผู้จัดการมรดก ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินแทนภายใน 90 วันนับแต่วันที่ตาย โดยแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่มีอยู่ในวันที่ผู้ดำรงตำแหน่งนั้นตาย

5. ทรัพย์สินและหนี้สินของบุคคลที่ต้องแสดงในบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน

ผู้ที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ต้องแสดง รายการทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ที่มีอยู่จริงทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งทรัพย์สินที่อยู่ในความครอบครองของบุคคลอื่น หรือที่ให้บุคคลอื่นถือแทน กรณีทรัพย์สินที่อยู่ใน

ความครอบครองของบุคคลอื่นหรือที่ให้บุคคลอื่นถือแทน ต้องมีหนังสือรับรองจากผู้ครอบครอง หรือผู้ถือแทนว่าทรัพย์สินนั้นเป็นของผู้ยื่น คู่สมรส หรือบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะด้วย

6. บัญชีและเอกสารที่ต้องใช้ในการแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ให้จัดเรียงตามลำดับ ดังนี้

6.1 บัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตามแบบที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ประกาศกำหนด (ตามส่วนที่ 2)

6.2 รายละเอียดของเอกสารประกอบบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ซึ่งผู้ยื่นต้องจัดทำเพื่อใช้เป็นสารบัญชีของเอกสารทั้งหมดที่ยื่นต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) (ตามส่วนที่ 2)

6.3 สำเนาเอกสารประกอบ

(1) สำเนาแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในรอบปีภาษีที่ผ่านมา (แบบ ภ.ง.ด.90, ภ.ง.ด. 91) ของผู้ยื่น คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ เช่น มีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน พ.ศ.2548 ต้องแนบสำเนาแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของปีภาษี พ.ศ.2547 หากในรอบปีภาษี พ.ศ.2547 มีรายได้ไม่ถึงเกณฑ์ต้องยื่นแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาให้จัดแจ้งไว้ในบัญชีด้วย

(2) สำเนาเอกสารที่พิสูจน์หรือแสดงถึงความเป็นอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สิน หมายถึง เอกสารที่ต้องแนบตามคำอธิบายการกรอกบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของเจ้าหน้าที่ของรัฐ (ในส่วนที่ 3)

(3) กรณีทรัพย์สินและหนี้สินที่แสดงในบัญชีแสดง รายการทรัพย์สินและหนี้สิน เป็นรายการเดียวกับที่เคยแสดงไว้แต่เดิมและไม่เปลี่ยนแปลง หากผู้ยื่นบัญชีฯ ประสงค์จะใช้สำเนาเอกสารประกอบรายการเดียวกับที่เคยยื่นไว้แล้ว ให้จัดแจ้งไว้ในบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ว่าขอใช้สำเนาเอกสารประกอบรายการใด ที่ยื่นไว้ในตำแหน่งใด กรณีใด และเมื่อใด

7. วิธีการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน มี 2 วิธี ดังนี้

7.1 ยื่นด้วยตนเอง หรือมอบหมายให้บุคคลอื่นยื่นแทน ณ สำนักงาน ป.ป.ช. อาคารนภุมิ (ชั้นที่ 11, 18 และ 30) เลขที่ 1550 ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ แขวงมักกะสัน เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร 10400

7.2 ยื่นทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ โดยระบุชื่อและที่อยู่ของผู้รับ ดังนี้

8. ข้อควรระวังในการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน

8.1 การยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินถือว่าเป็นหน้าที่เฉพาะตัว ของผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน หากจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดหรือจงใจยื่นบัญชีแสดง รายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ อาจต้องพ้นจากตำแหน่งและ ห้ามดำรงตำแหน่งเป็นเวลา 5 ปี และได้รับโทษทางอาญาอีกด้วย (จำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ)

8.2 ให้ใช้บัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ตามแบบที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ประกาศกำหนด

8.3 เอกสารฉบับใดมีข้อความทั้งด้านหน้าและด้านหลัง เช่น โฉนดที่ดิน ใบหุ้นต้องสำเนาเอกสารทุกหน้า

8.4 ใบเสร็จรับเงินภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาไม่สามารถใช้เป็นเอกสารหลักฐานแทนแบบ ภ.ง.ด. 90 หรือ แบบ ภ.ง.ด.91 ได้

8.5 หนังสือรับรองยอดเงินฝาก หรือเอกสารยื่นยันยอดหนี้ ของธนาคาร/สถาบันการเงินต้องแสดงยอดให้ตรงกับวันที่แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่ระบุไว้ในบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน หน้า 4, 5 และ 6

8.6 ทรัพย์สินรายการใดถือกรรมสิทธิ์ร่วมกับบุคคลอื่นให้แสดงเฉพาะส่วนของตน

8.7 ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินต้องลงลายมือชื่อรับรองความถูกต้องกำกับไว้ในบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินทุกหน้าในกรณีไม่มีข้อมูลทรัพย์สินหรือหนี้สิน ให้ผู้ยื่นขีดเส้นทแยงในช่องรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินหน้าดังกล่าวด้วย และต้องลงลายมือชื่อรับรองความถูกต้องในสำเนาเอกสารหลักฐานประกอบที่ยื่นทุกหน้าที่มีรายการข้อความปรากฏไม่ว่าจะเป็นเอกสารของผู้ใด

8.8 ถ้าวันสุดท้ายของการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตรงกับวันหยุดราชการให้ถือวันหยุดราชการนั้นเป็นวัน สุดท้ายและไม่สามารถขยายระยะเวลาการยื่นบัญชีแสดงรายการ ทรัพย์สินและหนี้สินได้

8.9 กรณีที่ผู้ยื่นบัญชี มอบหมายให้บุคคลอื่นยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินแทน หรือยื่นทางไปรษณีย์ ต้องมั่นใจว่าได้กรอกข้อมูลในบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน และแนบสำเนาเอกสารประกอบพร้อมทั้งลงลายมือชื่อรับรองความถูกต้องครบถ้วนทุกหน้าตามที่กฎหมายกำหนด

การที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองบางตำแหน่งต้องยื่นบัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สินอีกครั้งหลังจากพ้นจากตำแหน่งแล้ว 1 ปี ก็เพราะว่าตำแหน่งดังกล่าวเป็นตำแหน่งที่ใช้อำนาจในทางบริหารอันมีโอกาสทุจริตคอร์รัปชันได้สูง โดยอาจจะมีการตกลงให้ทรัพย์สินเงินทองกันหลังจากพ้นจากตำแหน่งแล้วรัฐธรรมนูญจึงหาทางป้องกันเอาไว้ก่อน

สภาพบังคับของการไม่ยื่นบัญชีแสดงทรัพย์สินหรือหนี้สินหรือยื่นบัญชีโดยมิข้อความเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริง มาตรา 263 “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญนี้หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริง ที่ควรแจ้งให้ทราบให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเสนอเรื่องให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัย โดยให้นำบทบัญญัติมาตรา 92 มาใช้บังคับโดยอนุโลม และผู้นั้นต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือตำแหน่งใดในพรรคการเมืองเป็นเวลา 5 ปี นับแต่วันที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัยด้วย”

บทกำหนดโทษตามรัฐธรรมนูญราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กรณีไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินหรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบนั้น มีบทกำหนดโทษดังนี้

มาตรา 263 ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญนี้หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเสนอเรื่องให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัยต่อไป

ถ้าศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัยว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งในวันที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัย โดยให้นำบทบัญญัติมาตรา 92 มาใช้บังคับโดยอนุโลม และผู้นั้นต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือดำรงตำแหน่งใดในพรรคการเมืองเป็นเวลาห้าปี นับแต่วันที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัยด้วย

มาตรา 264 บทบัญญัติมาตรา 259 มาตรา 260 มาตรา 261 วรรคสอง และมาตรา 263 วรรคหนึ่ง ให้ใช้บังคับกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกำหนดด้วยโดยอนุโลม

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติอาจเปิดเผยบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบที่มีการยื่นไว้แก่ผู้มีส่วนได้เสียได้ ถ้าเป็นประโยชน์ในการ ดำเนินคดีหรือการวินิจฉัยการกระทำผิด ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2554

มาตรา 34 บัญญัติว่า “เมื่อความปรากฏต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบต่อคณะกรรมการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ภายในเวลาที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้กำหนดหรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) เสนอเรื่องให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัยต่อไป และเมื่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัยชี้ขาดตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) เสนอแล้วให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งในวันที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัย และห้ามมิให้ผู้นั้นพ้นดำรงตำแหน่งในวันที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัยและห้ามมิให้ผู้นั้นดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือดำรงตำแหน่งใดในพรรคการเมืองเป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัยด้วย แต่ไม่กระทบกระเทือนกิจการที่ผู้นั้นได้กระทำไปในตำแหน่งดังกล่าว รวมทั้งการได้รับเงินเดือน เงินประจำตำแหน่งประโยชน์ตอบแทนอย่างอื่น

ในกรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามวรรคหนึ่งพ้นจากตำแหน่งก่อนวันที่ความปรากฏต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ระยะเวลาห้าปี ตามวรรคหนึ่งให้นับแต่วันที่ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งดังกล่าว”

มาตรา 41 บุคคลตาม มาตรา 39 หรือ มาตรา 40 ผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ภายในเวลาที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้กำหนด หรือ จงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ให้คณะกรรมการเสนอเรื่องให้ศาลแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัยต่อไปและให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่มิควรวินิจฉัยว่ามีกรกระทำดังกล่าว

และห้ามมิให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งของรัฐเป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง แต่ไม่กระทบกระเทือนกิจการที่ผู้นั้นได้กระทำไปในตำแหน่งดังกล่าว รวมทั้งการได้รับเงินเดือน เงินประจำตำแหน่งหรือประโยชน์ตอบแทนอย่างอื่น

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) อาจเปิดเผยบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารที่มีการยื่นไว้แก่ผู้มีส่วนได้เสีย ถ้าเป็นประโยชน์ในการดำเนินคดีหรือการวินิจฉัยการกระทำความผิด หรือในกรณีที่เจ้าของบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินนั้นยินยอมให้มีการเปิดเผย ตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา 119 เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สิน และหนี้สิน และเอกสารประกอบต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ภายในเวลาที่ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้กำหนดหรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการ ทรัพย์สิน และหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิด ข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับ ไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

บทกำหนดโทษของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามที่กำหนดไว้ หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ มีบทกำหนดโทษ 2 ทาง คือ

1) การลงโทษทางการเมือง หมายความว่า คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติจะเสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาด หากพบว่ามีกระทำความผิดจริงผู้นั้นต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นระยะเวลา 5 ปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง

2) การลงโทษทางอาญา หมายความว่า คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติจะแจ้งความดำเนินคดีอาญาต่อผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในฐานะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ หากพบว่ามีกระทำความผิดจริง ผู้นั้นต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน ปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

อนึ่งแม้การป้องกันและปราบปรามการทุจริตตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2554 เป็นการแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อพยายามหาทางป้องกันและปราบปรามการทุจริตให้ได้ผลมากที่สุด โดยได้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการ

ทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2554 ลงในราชกิจจานุเบกษา โดยมีผลให้ใช้บังคับนับตั้งแต่วันที่ถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป มีผลใช้บังคับวันที่ 19 เมษายน 2554

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ฉบับใหม่ ได้ กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการไต่สวนเจ้าหน้าที่ของรัฐขึ้นใหม่ ประกอบกับ รัฐธรรมนูญยังได้เปลี่ยนแปลงขอบเขตอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ในหลายประการ ไม่ว่าจะเป็น เรื่องการสรรหาคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ การตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน เป็นต้น

กฎหมายที่แก้ไขใหม่นี้ ได้สร้างมาตรการใหม่ ในการตรวจสอบการทุจริตประเทศไทย ดังนี้

1. มาตรา 25/1 ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) เข้าถึงข้อมูลการเงินผู้ถูกกล่าวหาได้

เพื่อ ประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) จะแจ้งให้หน่วยงาน หรือสถาบันการเงินใดดำเนินการจัดให้กรรมการหรืออนุกรรมการไต่สวนเข้าถึง ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ถูกกล่าวหา หรือบุคคลอื่นที่มีหลักฐานเพียงพอว่าเกี่ยวข้องในเรื่องที่กล่าวหา เพื่อประโยชน์ในการไต่สวนข้อเท็จจริงหรือเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) หรือคณะอนุกรรมการไต่สวน

2. มาตรา 32 เป็น การเพิ่มเติมการยื่นบัญชีทรัพย์สินหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยครอบคลุมการยื่นบัญชีทรัพย์สินที่อยู่ต่างประเทศหรือฝากไว้กับคนอื่นหรือ ที่เรียกว่า “นอมินี”

ให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะตามที่มีอยู่จริงในวันที่เข้ารับตำแหน่งหรือ วันที่พ้นจากตำแหน่งต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ทุกครั้งที่เข้ารับตำแหน่งและพ้นจากตำแหน่ง แล้วแต่กรณีตามแบบที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ประกาศกำหนด

ทรัพย์สินและหนี้สินที่ต้องแสดงรายการให้รวม ถึงทรัพย์สินและหนี้สินในต่างประเทศและให้รวมถึงทรัพย์สินที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมอบหมายให้อยู่ในความครอบครองหรือดูแลของบุคคลอื่น ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมด้วย

ในกรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามวรรคหนึ่งผู้ใดดำรงตำแหน่งทางการเมืองมากกว่าหนึ่งตำแหน่ง ให้ผู้นั้นแยกการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินทุกตำแหน่ง ตามระยะเวลาการยื่นบัญชีที่กำหนดไว้ตำแหน่งนั้น ๆ

3. มาตรา 74/1 เปลี่ยนแปลงการนับอายุความ ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาหลบหนีให้หยุดนับอายุความ

ในการดำเนินคดี อาญาตามหมวดนี้ ถ้าผู้ถูกกล่าวหาหลบหนีไปในระหว่างถูกดำเนินคดี มิให้นับระยะเวลาที่ผู้ถูกกล่าวหาหลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ

4. มาตรา 103/1 เกี่ยวกับความผิดผลประโยชน์ทับซ้อนเป็นความผิดฐานทุจริต

“บรรดา ความผิดที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้ (มีผลประโยชน์ทับซ้อน) ให้ถือเป็นความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายอาญาด้วย”

กฎหมายป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ฉบับใหม่ ยังได้สร้างเกราะคุ้มครองพยาน เพิ่มแรงจูงใจให้กับผู้แจ้งเบาะแส โดยเฉพาะข้าราชการอาจได้รับการเลื่อนขั้นเงินเดือนเป็นกรณีพิเศษ

5. มาตรา 103/2 ระบุว่า “ในกรณีที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) เห็นว่า คดีใดสมควรจัดให้มีมาตรการคุ้มครองช่วยเหลือแก่ผู้กล่าวหา ผู้เสียหายผู้ทำคำร้อง ผู้ร้องทุกข์กล่าวโทษ ผู้ให้ถ้อยคำ หรือผู้ที่แจ้งเบาะแสหรือข้อมูลใดเกี่ยวกับการทุจริตตำแหน่งหน้าที่... ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) แจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มีมาตรการคุ้มครองบุคคลดังกล่าวโดยให้ถือว่าเป็นพยานที่มีสิทธิได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา”

6. มาตรา 103/3 “ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) จัดให้มีเงินสินบน หรืออาจจัดให้มีรางวัลตอบแทนหรือประโยชน์อื่นใดแก่บุคคล ตามมาตรา 103/2 วรรคหนึ่ง แล้วแต่กรณี จากงบประมาณตามที่ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) กำหนด”

7. มาตรา 103/4 “ให้กรณีที่บุคคลตามมาตรา 103/2 วรรคหนึ่ง เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐและคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) เห็นว่าการดำเนินการหรือให้ถ้อยคำ หรือแจ้งเบาะแสหรือข้อมูลเป็นประโยชน์... ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) เสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อการพิจารณาเลื่อนขั้นเลื่อนเงินเดือน และระดับตำแหน่งให้แก่บุคคลนั้นเป็นกรณีพิเศษ”

8. มาตรา 103/6 “บุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหารายใดซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำ ความผิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้ถูกกล่าวหาคนอื่น หากได้ให้ถ้อยคำ หรือแจ้งเบาะแสหรือ ข้อมูลอันเป็นสาระสำคัญในการที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานใน การวินิจฉัยชี้มูลการกระทำผิดของ เจ้าหน้าที่ของรัฐรายอื่นนั้นและคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) เห็นสมควรจะกันผู้นำไว้เป็นพยานโดยไม่ดำเนินคดีก็ได้” แต่จากการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย ก็มีได้มี ผลครอบคลุมถึงเนื้อหาแห่งปัญหาในงานวิจัยนี้

การใช้กฎหมายเป็นแนวทางในการกำหนดโทษ

การกำหนดหลักเกณฑ์ หรือเงื่อนไขการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษมีการวางแนวทาง ใน กฎหมายซึ่งศาลต้องคำนึงถึงในแต่ละประเทศมีแนวคิดและมีแนวทางปฏิบัติที่แตกต่างกัน เช่น

1. ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกา มีหลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษ โดยบัญญัติเป็น กฎหมาย (ประมวลกฎหมายอาญาสหรัฐอเมริกา ค.ศ.1988 (United States Code) มาตรา 3553) และรัฐบาล กลางของสหรัฐอเมริกาได้ทำบัญชีระดับอัตราโทษ เพื่อเป็นแนวทางให้ศาลใช้ ดุลพินิจในการ กำหนดโทษ โดยให้มีการคำนึงถึงปัจจัยที่สำคัญ 2 มิติ คือ ระดับความรุนแรงของการกระทำ ความผิด กับภูมิหลังหรือประวัติอาชญากรของผู้กระทำผิดมาประกอบกัน กล่าวคือ ถ้ามีการกระทำ ผิดที่ร้ายแรงมากและผู้กระทำผิดมีประวัติการทำความผิดซ้ำซาก โทษก็ยิ่งสูง แต่ถ้ามีการกระทำผิด ที่ร้ายแรงน้อยและผู้กระทำผิดมีประวัติการกระทำผิดน้อย โทษก็ยิ่งต่ำ นับได้ว่าเป็นการ นำเอาปัจจัย ด้านภูมิหลังของผู้กระทำผิดเข้ามาเป็นองค์ประกอบในการกำหนดโทษอย่างชัดเจน โดยให้ศาลมี อำนาจสั่งสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยได้ทุกคดี สรุปรประเทศสหรัฐอเมริกาได้นำเอาปรัชญา อาชญาวิทยามาใช้ในการกำหนดโทษ โดยนำวัตถุประสงค์ในการลงโทษมาผสมผสานรวมกัน และ นำประวัติภูมิหลังของผู้กระทำผิดมาประกอบการพิจารณาด้วยเสมอ

2. ประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษ มีหลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษ คือ ศาลจะต้องพิจารณาถึงความหนักเบาของความผิด (Offender's Culpability) การป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดขึ้นอีก (Deterrence) และการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิด (Rehabilitation) โดยอาศัยข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติภูมิหลังของจำเลย และรายละเอียดเกี่ยวกับพฤติการณ์แห่งคดี เช่น ความร้ายแรงของความผิดที่เกิดขึ้น ผลกระทบต่อประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) เป็นต้น มาประกอบการพิจารณาด้วย ซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับตัวจำเลยจะได้มาจากโจทก์ จำเลย เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือผู้เกี่ยวข้องและรายงานการสืบเสาะของพนักงานคุมประพฤติที่เสนอต่อศาล นอกจากนี้ยังใช้บัญชีระดับอัตราโทษมาเป็นหลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษด้วย

สรุปประเทศอังกฤษได้นำเอาวัตถุประสงค์ในการลงโทษ คือ เพื่อทดแทน เพื่อป้องกัน และเพื่อปรับปรุงแก้ไข มาใช้พิจารณาในการกำหนดโทษร่วมกัน โดยอาศัยข้อเท็จจริงที่สำคัญเกี่ยวกับประวัติภูมิหลังของจำเลยและพฤติการณ์แห่งคดีรวมทั้งบัญชีระดับอัตราโทษมาประกอบการพิจารณาด้วย

3. สหพันธ์สาธารณรัฐประเทศเยอรมนี

สหพันธ์สาธารณรัฐประเทศเยอรมนี มีหลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษโดยได้บัญญัติเป็นกฎหมาย (ประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน ค.ศ.1987 มาตรา 46 เรื่องการกำหนด) ให้ศาลใช้เป็นแนวทางในการใช้ดุลพินิจกำหนดโทษไว้ โดยอาศัยข้อเท็จจริง ที่ได้รับมา ในระหว่างการดำเนินคดี ซึ่งศาลจะต้องค้นหาความจริงให้ได้มากที่สุด และข้อเท็จจริงที่ได้พิจารณา จากความเห็นของพนักงานอัยการ และทนายจำเลยสำหรับพนักงานอัยการจะเสนอข้อเท็จจริง ทั้งในส่วนดีและในส่วนที่เป็นโทษต่อจำเลย รวมทั้งความเห็นเกี่ยวกับการลงโทษด้วยส่วนทนายจำเลยจะแถลงข้อเท็จจริงเพื่อให้ศาลลงโทษจำเลยสถานเบา

สรุปหลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษของประเทศเยอรมนี ได้นำเอาวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อทดแทน เพื่อป้องกันและเพื่อการปรับปรุงแก้ไข มาประกอบการพิจารณาร่วมกัน โดยอาศัยข้อเท็จจริงสำคัญ เช่น ประวัติภูมิหลังของจำเลยมาเป็นองค์ประกอบในการพิจารณาด้วย

นอกจากนี้ยังมีอีกหลายประเทศ เช่น ประเทศญี่ปุ่น ประเทศสวีเดน ประเทศอิตาลี ประเทศโปแลนด์ ประเทศเกาหลี ประเทศบราซิล ประเทศเชคโกสโลวาเกีย ประเทศจีน เป็นต้น ที่ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ ในการกำหนดโทษไว้เป็นกฎหมาย โดยมีลักษณะทำนองเดียวกัน คือ ให้ศาลกำหนดโทษตามดุลพินิจของตนเองภายในกรอบของโทษที่กฎหมายกำหนดไว้โดยให้ศาลคำนึงถึงจุดประสงค์ของการลงโทษเพื่อทดแทนในแง่ที่มีผลต่อสังคม จุดประสงค์ในการลงโทษเพื่อป้องกัน

และจุดประสงค์ในการลงโทษเพื่อการอบรมปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดโดยอาศัยข้อเท็จจริงสำคัญ เช่น ประวัติดูหมิ่นหลังของผู้กระทำผิด พฤติการณ์แห่งคดีมาช่วยเป็นข้อมูลในการใช้ดุลพินิจกำหนดโทษให้เหมาะสมและสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการลงโทษให้มากที่สุด

4. ประเทศไทย

ประมวลกฎหมายอาญาของไทยไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ทั่วไปเพื่อเป็นแนวทางให้ศาลนำมาใช้ประกอบดุลพินิจในการกำหนดโทษไว้โดยตรง แต่ประมวลกฎหมายอาญาได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการลงโทษไว้ในแต่ละมาตราแตกต่างกัน เช่น มาตรา 92-94 ว่าด้วยการกระทำความผิดซ้ำ ได้นำวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อป้องปรามหรือข่มขู่ยับยั้งมาเป็นหลักการในการเพิ่มโทษ หรือตาม มาตรา 56-58 และ มาตรา 74, 75 มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำหรือใน มาตรา 288 ฐานฆ่าผู้อื่น มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการทดแทนความผิด เป็นต้น จึงถือว่าประมวลกฎหมายอาญาของไทย มีลักษณะเป็นการลงโทษ เพื่อวัตถุประสงค์รวม (Integration) หรือมีลักษณะคล้ายกับหลักทฤษฎีผสมของประเทศเยอรมนี (สหชน รัตน์ไพจิตร, 2527, หน้า 81-82, 93-99)